

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

Д-р Михайло Кушнір — Єдиноправильний шлях	1
Василь Симоненко — Крапля в морі	3
Іван Левадний — Неминучий вислід Переяслава	5
Юрій Тис — Модернізм, традиція, політика	7
Д-р В. Трембіцький — Постаня й упадок незалежних держав Східньої Європи в рр. 1917-1923	13
Богдан Коринт — Майбутні фронти прояснюються	16
І. Тернопільський — Чи ми готові?	18
В. Левенець — Злочинці в ролі суддів	19
В. Немир — Об'єктивним оком	20
Василь Швець — Святослав (поезія)	22
І. Карпович-Дубиняк — Гітлерівці під опікою комуністів	23
З нових книжок	28
Тиждень Поневолених Націй — 1965	31
Маніфестація-Зустріч українців Канади і Америки	31
Архілох — Страшний сон (гумореска)	32
З життя Відділів	33

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ**

Немає української родини без української книгозбірні!

Немає української книгозбірні без видань ООЧСУ!

ПРОГОЛОШУЄМО ВИПРОДАЖ КНИЖОК ЗА ГОТІВКУ

Е. Маланок: Illustrissimus Dominus Maze- ра — тло і постать, стор. 32	0.50	В. Січинський: Крим (історичний нарис), стор. 31	0.25
Е. Маланок: Малоросійство, стор. 36	0.50	П. Мірчук: З мого духа печаттю (25- ліття ОУН), стор. 30	0.25
Е. Маланок: До проблеми большевизму, стор. 82	1.00	П. Мірчук: Відродження української ідеї, стор. 63	0.50
Е. Маланок: Нариси з історії нашої куль- тури, стор. 80	0.50	П. Мірчук: Під покров Богородиці (свя- то УПА), стор. 32	0.25
Е. Маланок: Остання весна — (поезії) стор. 104	1.50	П. Мірчук: Українська визвольна справа і українська еміграція	1.00
✠ Історія Русів , стор. 346	3.00	С. Збараський: Крути, стор. 104	1.00
Д. Донцов: Підстави нашої політики, стор. 210	2.75	Г. Косинка: Фавст з Поділля, стор. 95	1.00
Д. Донцов: Правда прадідів великих, стор. 95	0.50	П. Савчук: Гетьман Мазепа	2.00
О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба, стор. 410	6.00	П. Савчук: Ідея і любов (драма на 3 дії)	0.50
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00	П. Савчук: Чотирьох з мільйонів (тра- гедія на 5 дій)	1.00
О. Оглоблин: Українсько-московська уго- да, стор. 100	0.50	П. Савчук: Облога замку (мелодрама на 5 дій)	1.00
О. Оглоблин: Хмельниччина і українська державність, стор. 24	0.25	М. Островерха: На закрутці, стор. 142	2.00
О. Оглоблин: Думки про сучасну україн- ську історіографію, стор. 87	1.50	М. Островерха: Великий Василянн, стор. 48	0.50
А. Книжипицький: На дні СРСР, стор. 232	2.75	М. Островерха: Гомін з далека, стор. 127	1.50
У. Самчук: Чого не гоїть вогонь (роман) стор. 288	3.75	О. Вабій: Повстанці (поема), стор. 180	2.00
Ф. Одрач: Щебетун (повість), стор. 294	2.50	О. Запорожець: В одвічній боротьбі стор. 370	2.00
Т. Ерем: Советський акваріум, стор. 142	0.50	М. Чубатий: Княжа Русь-Україна та ви- никнення трьох східнослов'янських націй	2.50
Л. Старницька-Черняхівська: Останній сніг, стор. 44	0.50	Хосе Ортега: Вунт мас	2.00
Л. Старницька-Черняхівська: Іван Мазепа, стор. 154	1.25	Вадим Лесич: Кам'яні луни	1.50
М. Щербак: Багаття (лірика), стор. 64	0.75		
М. Щербак: Шлях у вічність, стор. 29	0.25		
В. Гришко: Панславизм в советській істо- ріографії і політиці, стор. 37	0.25		
В. Кравців: Людина і вояк (сл. п. Р. Шу- хевича-Чупринки), стор. 31	0.25		
РІЧНИКИ „ВІСНИКА” за 1960, 1961, 1962 1963, 1964 (тверда оправа)	6.00		
Е. Ляхович: Перевірка напих позицій, стор. 15	0.15		
Е. Ляхович: Форма і зміст українських змагань	2.50		

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ

Le Vasseur De Beauplan: A Description of Ukraine	3.00
N. Chirovsky: The Economic Factors in the Growth of Russia	3.75
N. Chirovsky: Old Ukraine	7.00

Замовлення висилати на адресу:

V I S N Y K

P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

ОРГАНІЗУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ „ВІСНИКА”! ВИРІВНЮЙТЕ ЗАДОВЖЕННЯ!

ВІСНИК

Д-р Михайло Кухмір

ЄДИНОПРАВІЛЬНИЙ ШЛЯХ

Для розгорнення національно-визвольної ре-

волюції.

— Центральне місце в українській концепції

визволення займає українська національно-

визвольна революція в поєднанні з визвольною

революцією народів, уярмлених російським

імперіалізмом і комунізмом.

— Відновлена Сувєрена Собора України

єска Держава є революційним явищем також

у зовнішньополітичному, міжнародньому аспект

ті, бо вона створює зовсім іншу конституцію

сил не лише на Сході Європи. Потягаючи за со-

бою розвал російської імперії в цілому, імперії,

яка охоплює величезні частини двох континен-

тів, вона несе революційні зміни в укладі між-

народніх сил світу. Тому відновлення незалеж-

ної української держави належить до найтяж-

ких проблем світової політики. Її не можна до-

свати шляхом сепаратного, ізоляваного виз-

волення, шляхом дипломатичних торгів, але

тільки докорінною зміною сучасного ладу на

Сході Європи і в уярмлених Москвою Азії, сєб-

то шляхом розвалу російської імперії.

— Історичне призначення України — це бо-

ротьба проти Росії, відвічного загарбника, по-

неволювача, нищителя культурних і етнічаль-

них цінностей, ворога людських і національ-

них свобод. Київ — символ свободи людини

і народів, справедливості і віри в Бога, а Мос-

ква — символ рабства, тиранії і безбожництва.

— Наше ставлення до чужих сил узагалю-

ємо від їхнього ставлення до питання Сувєрен-

ної Соборної Української Держави і до кон-

цепції розвалу російської імперії.

— Сучасний змат світового розміру вже ве-

деться не за поширення чи звуження кордонів

імперії, але за розвал єдиної світової тирани-

ної, російської імперії, за розвал усіх імперій

світу, за перемогу національно-визвольної ідеї,

системи національних незалежних держав усіх

Наматання деяких інтелігентських груп

української політичної еміграції пристосувати

політичну концепцію коєкзистенції до п'ят-

форми української визвольної боротьби, дозво-

ло їх до відходу від позицій боротьби, дозво-

до того, що вони хочуть добачувати в УССР,

отже, в назві, що прикриває московську оку-

пацію України, як вже не українську державу

(бо є і такі тенденції), то принаймні державні

рами, які заповнять змістом еволюція кому-

ністичної системи. Це наматання дозволо ці

інтелігентські групи й до того, що вони хочуть

в лібералізації стосунків у Краю, отже в так-

тичних потягненнях окупанта, в т. зв. „відли-

зі“, добачувати структуральну еволюцію і на-

ній будують свою дію „допомоги Краєві“, яка

виявляється в закликуюванні держав вільного

світу встановити дипломатичні взаємини з

УССР, в підтримці „культурного обміну“, в кон-

тактах із висланцями режиму, в яких хочуть

бачити тільки діячів української культури,

в нав'язуванні, як вони кажуть, до „діючих

тепер сил української самооборони“, до яких

зачисляють не тільки „діячів української куль-

тури, але також діячів державного, господар-

ського і партійного апарату.“

Це своє наматання вони вважають за щось

нове, поступове, єдинорезальне, єдино на по-

требу, щось, що є пов'язане з життям та долею

народу на батьківщині, навіть з життям укра-

їнства на чужині.

Організації Українського Визвольного Фрон-

ту, отже й Організація Оборони Чотирьох Сво-

бід України, протиставляють прямую коєкзистен-

ційному наматанню — безкомпромислове й не-

залежницьке ставовище. Це ставовище харак-

теризують такі ідейно-політичні заложення:

— Основною української визвольної політики

є ставка на власні сили. Зовнішньополітична

кон'юнктура є тільки допоміжною обставиною

народів світу. У підмосковському світі Україна стоїть як авангардна сила боротьби за національно-визвольну ідею. Розвал російської імперії і знищення комунізму — першочергове політичне завдання.

— Крізь мислення західної людини дуже помалу і з дуже великим трудом продирається свідомість того, що змагання, яким опановані народи світу, не є лише змаганням дипломатії, змаганням розвідок чи штабів, — але боротьбою за тип моральних критеріїв, які мають формувати життя людини. Сьогодні йде боротьба за саму моральність, і перемаже той, хто, не занедбуючи і дипломатії і зброї, якраз на цьому моральному відтинку буде сильніший.

— Накидане Москвою „співіснування” є способом домогтися від західних потуг визнати „статус кво”, як вихідну позицію для чергових комуно-московських загарбань. Водночас така політика мала б викликати у поневоленних народів враження, що Захід викреслив їх остаточно з числа вільних народів світу. Тому засуджуємо і відкидаємо всяку політику коекзистенції і протиставляємо їй політику визволення.

— Нації, уярмлені в російсько-комуністичній сфері володіння, є третьою, ні від кого незалежною, у своїй визвольній боротьбі суверенною силою на світовій шахівниці. Вони творять ключову силу, навколо якої обертається в суті речі вся світова політика.

Україна є передовою силою, бо вона своїм людським потенціалом, ідейно-моральним, героїчним наставленням, своїм геополітичним положенням, матеріальними ресурсами — творить істотну загрозу російській імперії.

— Нашим концепційним і організаційним оформленням революційно-визвольних сил уярмлених Москвою народів є Антибольшевицький Блок Народів.

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly. Second class postage paid at General Post Office, New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

Прихильники коекзистенційної і еволюційної концепції засуджують наше становище. На їх погляд, це становище наскрізь емоціональне, в сучасному політичному положенні позбавлене всякого реалізму, відірване від життя і потреб Краю, це перебільшена вразливість, купа екзальтованих фраз — це вельми шкідлива романтика.

Очевидно, всі дефетисти, кон'юнктуристи і всі, що внаслідок коекзистенційного курсу американської політики зневірилися в успіхові революційно-визвольної політики — дають послух тій критиці. Щоб оправдати свій опортунізм і свою пасивність, вони роблять цей український емоціоналізм відповідальним за всі наші невдачі, не тільки теперішні, але й ті, яких ми зазнали впродовж двадцяти п'яти років. Вони стверджують з сатисфакцією, що таким способом ми втратили сотки тисяч людей, нічого не здобувши. Мовляв, час нам опам'ятатись і стати реалістами. Але вони йдуть далі і зраджують схильність до певного роду узагальнення, що: українська доля zagrożена з цього боку і на майбутнє. Якщо основною українською рисою є цей згубний нахил, кажуть вони, і коли цей нахил спричинив невдачі, незаних в історії нашого народу розмірів, то в майбутньому цей ланцюг невдач нашої політики може повторюватись. А коли так, коли українці не позбудуться наївності політичного романтизму, то доля України буде пересуджена.

Зайняти об'єктивне становище до такого комплексу закидів і обвинувачень досить важко, але все ж таки буду намагатися вив'язатись із цього завдання.

Отже ставлю запити: чи політичний провід ОУН, а з ним і український народ, правильно діяв у згаданому періоді? Як він реагував на події тих часів? На якій основі робив такі рішення? І який був вислід тих рішень та які висновки можна поробити з них на майбутнє?

Моєю основною тезою у відношенні до поставленої теми є переконання, що в явищі переросту емоцій в українській психіці є два різні і різної вартости елементи. Помилка критиків лежить у тому, що вони пов'язують різні явища в одну цілість. Осуджуючи її, вони осуджують не тільки те, що було негативне й непотрібне, але й те, що було добре й кінечне.

Бо один елемент є негативний, а другий позитивний.

Для долі українського народу два чинники мають вирішальне значення: таке і не інше географічне положення і такого, а не іншого типу культура. Не торкаючись покищо її назви, суттєва річ, що вона є культурою відмінно-го типу від усіх довкільних типів.

Для уявлення географічного положення України можна порівняти його з відкритою з усіх сторін площею, з якої вітри змітають усе, що на ній не має глибокого коріння. Водночас, однак, ця площа має певні вартості, на які зазіхають ті, що живуть на сусідніх площах.

Упродовж тисячі років ще нікому з них не вдалося її здобути; один чи другий сусід опановував ту площу тимчасово або простірно. Навіть шістсот літ неволі Західної України не були з цієї точки зору тріумфом окупанта. Ця площа в моєму розумінні, — це не тільки земля, але передусім люди. Земля була впродовж шести сот літ під чужою окупацією, але людська воля — ні. Людина не тільки пережила все, але й скріпилася, а це вирішило програму окупанта чи окупантів. І коли воно так сталося, то сталося насамперед тому, що Україна, ця площа, по якій з усіх сторін гуляли вітри, була відмінна від оточення і мала свідомість цієї відмінності та своїх прав, а з істоти цієї відмінності черпала силу й витривалість.

Не буде перебільшенням сказати, що Україна великою мірою була створена і втримана її культурою. Поводження засад та духових вартостей і на їх підставі створеного стилю життя, які українська людина зачерпнула з християнства і його цивілізації, самостійно їх засвоїла, перетворила й залишилася їм вірна. Зберегла Україну (в цьому розумінні) — не мудрість володарів, не хоробрість українців, не передбачування політиків, але тип її культури.

Якби не ця культура, Україна не мала б почуття відрубності, не мала б за що забуватися в моментах гніту, не знала б творчої сили жертви і після якогось там наступу мусіла б розплистися в одному з двох оточуючих її етнографічних морів.

Очевидно, що велика матеріальна сила могла б допомогти втриматися на не вигідному географічному терені. Військо, зброя, господар-

Василь Симоненко

КРАПЛЯ В МОРІ

На світі законів немало,
Я нагадаю один:
Щоб море не висихало,
Потрібно багато краплин.

Але в штормову годину,
Як море бурунить гнів,
Потрібна зайва краплина,
Щоб вийшло воно з берегів.

**

Як не крути,
на одне виходить,
слід би катюгам давно зазубрить:
можна прострелити мозок,
що думку народить,
думки не вб'ють!

**

Земле рідна! Мозок мій світліс,
І душа ніжнішою стає,
Як твої сподіванки і мрії
У життя вливаються мос.

Я живу тобою і для тебе,
Вийшов з тебе, в тебе перейду,
Під твоїм високочолім небом
Гартував я душу молоду.

Хто тебе любов'ю обікраде,
Хто твої турботи обміне,
Хай того земне тяжіння зрадить
І з прокляттям безвість проковтне!

Із збірки „Земне тяжіння”, 1964

ський потенціал, поширення границь по обох боках площі до безпечної грубости. Не буду тут спинятися над тим, чому Україна, хоч мала різні можливості, не стала матеріальною потугою. Беру факт, що не стала.

Не маючи достатньої матеріальної сили, треба було тоді — в моментах кризи — черпати з інших джерел. Україна черпала її, отже, з духового джерела, із своєї культури. Але щоб пливкий матеріал сили міг мати справді якесь значення в світі, який щораз більше ставав доменою сили перед правом, ця субстанція мусіла появитися в особливо чіткій, чистій і насилений формі.

В інших країнах, тієї самої, що й Україна цивілізації, з бігом часу, безпечні і нічим не загрожені народи охляли в своїй дбайливості, творили між собою і цивілізаційними підста-

вами своїх культур поблагливу відстань, дозволити собі на далакокодиучі диспенси, які поглинають майже цілий зміст їх культур. Але не Україна. До сьогоднішнього дня підставовий зміст християнської цивілізації, виявленої в українській культурі, має для України безпосередній і недиспенсовий вибор, її поняття розуміються дослівно, невикрутно, можна б сказати зворушливо наївно. А цей тип реалізації на дійсність носять у собі українці аж до наших днів, навіть у періодах легкодушного розп'якнення, зубожіння життя, навіть у моментах протилежних деклярації, — не знаючи собі справи з істотою стану речей. Цей факт є першою причиною того патетичного, як говорять, українського наставлення в тяжких і небезпечних моментах.

В кожному з цих моментів українська реакція була завжди та сама. Пробуджувалася гостра свідомість доконаної наїзником несправдливості, свідомість посідання прав, конечности на них спертися і рішення кинути на терези привернення зарожених чи втрачених речей — власне життя. Дуже часто період такої пориви попереджував стан духового й умового розп'якнення, який у значній мірі, чи навіть у цілості, спричиняв катастрофу. Але завжди ця смертельна небезпека, що звисала над Україною, була ратована таким самим способом: жертвою, дуже рясно подлятою кров'ю.

Признаймо, що таким самим способом і тією самою ціною кожний з країв нашої цивілізації ратував, утримуював та виводив із небезпечки і засідки створені ним варгості. А коли заглянемо до історії, стане ясно, що тільки цим шляхом вдержувалась і росла кожна цивілізація, і навпаки, гинила, коли ці засоби замарили або дегенерувалися. Варгості за варгості, смерть за життя.

Жертвенність, героїство, ексальтація, шукання допомоги в засадах — все це було і є значайною реакцією в небезпечних ситуаціях. Тільки, що в українському випадку це особливо впадає в очі. В українській історії такі ситуації траплялися частіше, ніж донебудь, траплялися у екзальтивній формі, ніж донебудь. Нова історія України розгорталася, на жаль, в умовинах відмінних, ніж в інших державах, з якими, в критичному закукурієнні, занало легко шукаємо порівняння і зіставлення. В за-кання допомоги в засадах — все це було і є значайною реакцією в небезпечних ситуаціях. Тільки, що в українському випадку це особливо впадає в очі. В українській історії такі ситуації траплялися частіше, ніж донебудь, траплялися у екзальтивній формі, ніж донебудь. Нова історія України розгорталася, на жаль, в умовинах відмінних, ніж в інших державах, з якими, в критичному закукурієнні, занало легко шукаємо порівняння і зіставлення. В за-

В порівнянні із сьогоднішніми окупаційними методами колишні методи видаються ідилічними, але треба пам'ятати, що для тих часів вони мали ту саму майже силу, яку сьогоденні має для моменту зневіри факт поневолення України більшевницькою червоною Москвою. Існування української держави стерли з карти світу тодішні могутні політичні сили, і всяка думка про відвернення того факту та боротьбу з ним мусіла бути для кожного реаліста і тверезої людини божевіллям, романтичним жестом і патетичною легкодушністю.

Можна мати на українські визвольні змагання такий чи інший погляд і можна твердити, що це були дитячі пориви і даремний пролив крові, але саме ця кров, у цих зривах пролила, зцементувала український народ і перетравила

(Закінчення на стор. 25-й)

НЕМІНУЧІЙ ВИСІД ПЕРЕСЛАВА

(У 180-тіття запровадження на Україні кріпачької неволі)

Цілком зрозуміло, що при наявності такої великої різниці в усіх ділянках духового, культурного, промислового та економічного життя не могли не зіткнутися інтереси обох народів, і слабкий мусів поступитися перед дужчим. Поступилася й Україна, демократичні свободи якої особливо турбували Москву: як би про ті свободи не довідався її наріц та не зажадав у себе таких самих.

Уклавши Переяславську угоду, московський уряд поспішив завестися військові залоги до Києва, а далі й до інших важливіших міст України і потім увесь час всілякими засобами намагався вкоропувати українську державну автономію. Це ясно помітив Богдан Хмельницький і в останніх роках свого життя почав складати плани широким союзів з Прусією, Туреччиною і Швецією, вже не сподіваючись від Москви нічого доброго. За це цар Петро I 50 років пізніше заявив, що всі українські гетьмани, починаючи від Богдана Хмельницького, були зрадниками.

По смерті Хмельницького Москва вирішила використати сприятливий для неї час, коли на Україні не було вже такої енергійної, впливової людини, і посилала свою політику обмеження української автономії. Проти гетьмана Івана Виговського, що намагався опиратися цій політиці, царський уряд робив всілякі інтриги і підтримувала проти нього очолюване Плушкарем заворушення на Полтавщині.

Кінець-кінцем між Україною і Московією дішло до розриву і війни, що позначилася на широкій поразкою московців біля Конотопу. Але народне незадоволення з гетьмана Виговського за його пропольську орієнтацію перекреслило всі успіхи цієї блискучої війни і звелю нанівець Конотопську перемогу. Гетьманом став Юрій Хмельницький, який змушений був стати у ще більшу залежність від Москви і вступити московські залоги, крім Києва, до Чернігова, Ніжина, Переяслава, Умані і Брацлаву. Це дало змогу московцям ще безкарніше казайнувати на Україні.

Обраний гетьманом внаслідок московського тиску на Чорній Раді, Іван Брюховецький ви-

з-поміж інших ударів, що впали на Україну після скасування гетьманщини, — позбавлен-ня нашої батьківщини всіх ознак її державного існування, стародавніх козацьких воляностей та привілеїв, поділу українських земель за московським зразком на губернії, реорганізація козацьких полків на загальноросійський звичай, — закріпачення селянства було останнім актом на цьому шляху зведення її до становища московської провінції.

Це було трагічним, але неминучим вислідом фатальної спільки України з Московією, скріпленої в Переяславі. Не міг передбачити тоді гетьман Богдан Хмельницький зі своїми порадами, на що великий контраст був у всьому — в

духовому розвитку, в світогляді, в культурі, в суспільних відносинах, в економіці обох країн. Україна була вільною козацькою республікою, в Московщині панувала абсолютизм царської влади. На Україні кандідатів на всі урядові посади обирали на широким демократичних засадах. У Московщині на всі посади призначалось урядовців згори, і наріц не мав нікого впливу на ці призначення. На Україні навіть гетьман, що очолював державу, вільно обирався як і всі уряди. В Московщині цар вступав на престол за династичною спадковістю і керував державою за власним розсудом, не питаючи в народи згоди щодо своїх політики. На Україні всі верстви населення були вільні, міщанство мало своє самоврядування. У Московщині всі верстви були зрівняні в своєму безправ'ї перед царським абсолютизмом. На Україні селяни були вільні і користувалися своєю землею, платячи податок до військового скарбу. В Московщині ще з часів Бориса Годунова встановилася кріпацька неволя, яка робила їх безправними та беззахисними перед сваволею бояр, а пізніше — поміщиків. Україна вільно навчувала культурні зв'язки з іншими країнами, прагнула сама до європейської освіти, запровадила волю слова, думки і друку. В Московщині культура стояла дуже низько і носила всі ознаки замкненості, відчуженості від закордону, задушенні будь-яких чужоземних впливів.

явив цілковиту покірність Москві, одружився з боярською дочкою, дістав сам чин боярина і радив московському урядові скрізь на Україні настановити московських воєвод, взяти у свої руки збирання податків і надіслати на Україну митрополита з Москви.

Це викликало загальне обурення на Україні, яке ще підсилилось, коли почали прибувати московські воєводи та заводити свої порядки. Врешті, з наближенням військ правобережного гетьмана Петра Дорошенка, Брюховецького забили. Владний і непохитний Дорошенко був небезпечний Москві, і вона підтримала його конкурента Самойловича, вивізши Дорошенка на „почесне заслання”. За Самойловича навіть Церква на Україні втратила свою автономію і опинилась під владою московського патріарха.

Землі на Україні роздавалось московським сановникам і генералам за військові заслуги. Роздача ця йшла так швидко, що незабаром вільних земель не залишилося і царські сановники почали просити земель, заселених селянами, які змушені були відбувати новим господарям „послушенство”, тобто працювати певну кількість днів для нового власника. Це не була ще кріпаччина, як у Московщині чи Польщі, але щось близьке до неї. Царський уряд охоче видавав також українській старшині грамоти на мастки, певний, що тим самим прихляє до себе її симпатії і, забезпечуючи її матеріально, змушує забувати про старі козацькі вольності. Обмеження селянської волі наближало правне становище українського селянина до московського, і це було теж в інтересах Москви.

Після трагічної поразки під Полтавою в 1709 році, Україна опинилася в ще тяжчій неволі. Цар Петро заходився не лише касувати автономію гетьманщини, але й руйнувати її сили, нищити всі засоби, виснажувати населення. Тисячі козаків і селян гинули на півночі й на сході на тяжких „каналських” роботах, на будівництві Петербургу. Примусове постачання харчів московському військові, заборона торговельних зносин з закордоном, величезні податки підривали економіку України. Господарем на Україні був не гетьман, а наставлена царем Малоросійська Колегія.

Деяке злагіднення цієї жорстокої політики

прийшло зі смертю Петра, коли обрано гетьманом Данила Апостола. Але по його смерті уряд цариці Анни знову віддав московським верховодам усю владу над Україною. Терор, знущання з населення, підсилення залежності селян, утримання московського війська, тяжкі оборонні роботи, різні здирства важким тягарем упали на наш нарід.

За часів гетьманування Кирила Розумовського селян позбавлено права вільно переходити від одного господаря до іншого і різними повинностями та податками прив'язано до свого власника. Фактично це була вже кріпаччина, хоч ще не затверджена законами.

Нарід не мирився з таким станом, не раз повставав, але сили його були підняті довгою попередньою боротьбою. Царський уряд, розраховуючи на те, що зрівняння козацької старшини в правах з російським дворянством і надання їй права володіти землею та безплатно користуватись працею селян буде для неї дорожче, ніж автономія краю, рішуче встав на шлях цілковитого скасування автономії гетьманщини.

Примусивши Розумовського зректися булави, цариця Катерина віддала Україну в руки „малоросійського генерал-губернатора” графа Рум'янцева, якому доручено цілковито знести гетьманщину і зробити її звичайною російською провінцією.

На Україні проведено генеральний перепис населення, щоб вияснити заможність краю і підстави для проведення дальших реформ. Нарід запевняли, що ті реформи звільнять його від старшинської сваволі.

Та насправді ті реформи і привели до повного закріпачення селян. У 1764 році одночасно зі скасуванням гетьманського уряду зорганізовано на Україні перші губернії за московським зразком. У 1775 році зруйновано Запорізьку Січ. У 1782 році стародавні козацькі порядки заступлено „губерніяльними установами”. В 1783 році козацькі полки зреорганізовано на московський взірець. І нарешті в 1785 році з'явилася так звана „жалованная грамота дворянству”, за якою з козацьких старшин зроблено дворян, а мільйони простих людей обернено на кріпаків.

Документом 1785 року урядово заведено кріпацтво на Україні і завершено довгу чергу реформ, що руйнували наші стародавні порядки.

Юрій Тис

МОДЕРНІЗМ, ТРАДИЦІЯ, ПОЛІТИКА

1

Модернізм у мистецтві, літературі та в музиці викликає на еміграції спротив людей старшого покоління. У пресі, в доповідях, де треба й не треба, відчувається одверта нехоть до нового стилю. Це нормальне явище в історії культури кожного народу. А у нас, у нашій історії нові течії приходили звичайно дуже пізно або й зовсім не приходили, коли вони мінялися у культурному світі скоріше, як ми вспівали з ними познайомитися. Те саме явище переживаємо тепер. Архипенко, один із творців новітньої скульптури, впродовж десятків років не залишив серед нас ніякого відгуку, ніякої школи, ніяких учнів. Архипенко дав новий напрям і новий стиль у цілому світі, за виїмком його власних земляків. Ще 1964 року появилася бу-

Але були патріоти з-поміж освічених і культурних верств українського населення, які не мирилися з закріпаченням України. Василь Капніст, автор оди проти поневолення українського селянства, в 1791 році в порозумінні з гуртком українських патріотів їздив до Пруссії, де звертався до пруського міністра з запитанням, чи можуть українці сподіватись допомоги Пруссії, коли б вони повстали, щоб скинути московське ярмо.

Український нарід зустрів московські заходи з неприхованою ненавистю. Численні селянські заворушення і повстання-розправи з поневолювачами були відповіддю народу на його нове пригноблення. Руїницькі заходи самодержавства не змогли вбити волелюбного духу нашого народу, його прагнень до волі і невіддільності. З полум'яним протестом проти кріпацької неволі виступив Тарас Шевченко. Пізніше гостро засуджували кріпацьчину в своїх творах Марко Вовчок, Іван Нечуй-Левицький, Панас Мирний.

Сумна дата закріпачення України служить і для нас наукою та пересторогою, куди може завести надто довірливе, надто щире ставлення до сусідів, якими б „єдинокровними”, „близькими”, „рідними” вони себе не представляли.

ла стаття на тему скульптурних портретів Шевченка, у якій автор, вичисляючи всі відомі, включно з працею самоука Верни, пише, що примітивний шевченківський портрет скульптора Архипенка лишає поза межами свого огляду.

З причини неповного чи недостатнього ознайомлення з новими течіями закиди проти модернізму досить примітивні і непереконливі. Основними закидами є два: твори незрозумілі і — автори відреклися всякої національної традиції.

Багато поезій Лесі Українки, поетеси у класифікації пересічного читача зрозумілої, такі важкі для більшості наших земляків, що вони їх ніколи не дочитали до кінця. Наше громадянство, виховане на реалістичних напрямках і не приготоване до появи інших стилів, звичайно не всилі їх сприйняти. Це тема широка, якій добре було б присвятити більше місця, як у журнальній статті.

Другий закид стосується тільки до тих поетів і мистців, які самі підкопують свій мистецький ґрунт. Ніякий поет не може дійти до вершин, нехтуючи національною традицією. Зокрема це відноситься до модернізму, якого поетичні твори майже неперекладні і можуть мати значення тільки для тієї нації, до якої належить поет. Традиція модерністичних напрямків, або як краще їх звати маньєризму, досі у нас не досліджена. І це має свої причини.

Проблематикою модерної людини є історизм. Основну базу цього явища дали нам сто років тому наші романтики, передусім неперевершений Шевченко. І сьогодні кожна людина, а тим більше творча, яка не відчуває традиції, залишається позаду сучасної культури. Тому було б доцільним виявити, де і в чому шукати нам українських традицій маньєризму, довести, що в різних епохах такі стилі існували, і в чому їхня вартість. Мені здається, що я є першим, який цю тему порушує. Тому я свідомий недостач моєї статті, і можливо, що хтось спростує мої тези або підкріпить їх кращими аргументами і зразками. Я вірю, що все таки ця стаття стає спонуюкою для наших молодих авторів познайомитися з їхніми мистець-

кими предтечами, а з тим і поглибити духові вартості своїх творів.

У модернізмі розрізняємо багато стилів, які мають покищо експериментальний характер і невідоме майбутнє. Дехто ставиться до мистецьких експериментів з незрозумілою погордою, начебто така творчість є щонайменше національним гріхом. Але інші народи за такі експерименти дають поважні нагороди, не дивлячися на те, чи вони мають своє майбутнє.

Назва нових стилів, зібрана у слові „модернізм”, досі ще не усталена. Дехто називає збірноту нових стилів маньєризмом, спираючися на повторних явищах такого роду в історії. Упродовж віків також існували різні окреслення цього явища, різні навіть серед окремих народів. І так, у старовинних греків це був азіатизм, у римлян — фантазія, у XVII столітті — культизм і гонгоризм (в Іспанії), маринізм (в Італії), преціосіте (у Франції) тощо. Слово „модерне” вживали в Італії XVII-XVIII віків, бароккову музику звали в Європі модерною музикою.

Протилежністю до модернізму був стиль класичний, який мав різні напрямки: реалізм, натуралізм тощо. У старих греків цей стиль звався аттицизмом, у римлян — мімезисом.

Модерністами, або маньєристами, були у старовинному світі Овідій, Геракліт та ін. В пізніших віках вживали техніки маньєризму Шекспір, Леонардо да Вінчі, Кеплер, Гонгора, Маріні, Льопе де Вега. Клясиками були Платон, Цицеро, що боронив римський імперіяльний „порядок”.

Характеристичною ознакою маньєризму є метафора, про яку пише Ортега і Гассет: „Метафора це найбільша сила, яку має людина”. Це — порівняння, і чим більше вони віддалені одне від одного, тим краща в них гармонія (Геракліт). Поезія починається там, де зникає зміст, поезія — це дзеркало духових напружень.

Метафори з часом стають дуже оригінальними й вишуканими. Тесауро пише, наприклад, що черепаха — це ліра без струн; в українській барокковій літературі знаходимо, що Христос — це аптекар. З дальшим розвитком приходять вірші, які можна читати ззаду наперед з тим самим змістом, тасмнічі слова, стиль стає орнаментальним. Вишукували слова, з яких

після зміни букв постають інші (рома — амор), писали поезії і прозаїчні твори, в яких кожне слово починалося з тієї самої букви. Відживало усе тасмніче, незрозуміле, містерійне, символічне.

Нема сумніву, що як у клясицизмі, так і в маньєризмі, є питоменні негативи: халтура, епігонство, крайність, торговельні мотиви творчости. Вимоги ж для доброго твору важкі, головно в шуканні нових можливостей у словах, у словосполученнях, а далі у розбиванні традиційних речень, у затемнюванні вислову.

Ось деякі метафори: Гонгора — втомлений спокій, мужня боязнь; Шекспір — золото — червоний раб. У „Гамлеті” (в перекладі Ю. Костецького) знайдемо чимало гарних і оригінальних метафор, Гамлет деформує слова і мову, а в іншому творі король Лір говорить абсурдними метафорами. Батьком метафори є Аристотель, який каже в своїй „Поетиці”: „Предметові даємо назву, яка належить іншому”.

Як бачимо, сучасний нам модернізм, це — новий „старий” модернізм. Цей стиль появляється в історії завжди у часах духових і політичних криз, у часах неспокою, у розквіті цивілізації, коли людина розгублюється в обличчі нових наукових відкриттів, коли занепадає старе, а появляються нові суспільні течії, коли, врешті, вразливі одиниці відчувають загрозу для нації чи людства. Маньєризм є відповіддю на тасмнічі існування, це шукання опори не в сучасному, а в минулому, у традиції, у ще глибших шарах метафізики, містики, у житті забутих предків, навіть у праісторії. В такі часи постають науки про прадавні часи, в нашій добі — розквіт археології. На перше місце висувається у поетів скептицизм супроти оточення, а далі політичний спротив. Як у XVII столітті модернізм боронив аристократичну культуру проти міцніючих міщансько-купецьких станів, так у XX-му боронив культуру еліти проти масової цивілізації. Модернізм появляється завжди в часах абсолютизму, терору, диктатури, імперіялізму і своєю появою непокоїть ці системи. Тому всі диктатури є ворогами маньєризму, бо дотеп, гострота ума, тасмнічі й двозначні слова небезпечні для тоталітарної системи: у них може критися змова, загроза і підступ. Уже сама свобода вислову є небезпечною, а що й ка-

зати, коли написане — незрозуміле і таємниче.

Усі масові рухи є також противниками модернізму. Маса хоче конформізму поетів, так само як тоталітарна система. Але конформістична література не є літературою, як це бачимо в СРСР та в інших комуністичних державах. Тим більше не є конформістичним модернізм, який з своєї природи таким не може бути. Це і є причиною московських заходів утримати насильно соцреалізм, свого роду московський конформістичний реалізм XIX століття, а всі інші стилі знищити докорінно.

Маньєризм, деформуєчи слова, давав твори неперекладні на інші мови. Ця глибоко національна прикмета модернізму стояла на перешкоді до взаємної культурної виміни; реалізм власне переймав всесвітні події, ставав міжнародним своїми проблемами (індустріальна література, соціальна, тепер імперіальна — московська).

Розвиткові маньєризму у великій мірі сприяв Ренесанс, у якому поезія, логіка і риторика стали посвояченими предметами навчання. Цікаво було б перевести аналіз тих предметів, які уважалися за головні у Київській Академії XVI-XVII століть. Сильний зріст маньєризму в цілій Європі, а зокрема в Україні, бачимо у часах від Ренесансу до Барокко. Опісля, у віці освічення, зміцнення потуги королівської влади, імперіальної доби і врешті комунізму, твори тих часів згубилися в архівах і книгозбірнях. В системі СРСР усякі досліді над українським барокко заборонено. Людвик XIV (друга половина XVII стол.) ужив бароккового стилю для скріплення маєстату своєї імперії, отже допустив тільки конформістичну літературу доби, а все інше піддав суворій цензурі.

В усіх часах маньєризм характеризується в першій мірі незвичайними метафорами, а далі імпульсами, поризами, вибуховістю, відразою до тоталітарних політичних систем, емоційними плачами і ляментами-голосінням, деформацією слів і речень, шуканням традиції у глибинах національного духа, символізмом і вірою, що у тисячах можливостей на шляху до добра і зла існує один порятунок — шлях до Бога.

2

Маньєризм прийшов до Європи у старовинні часи з Александрії і Єгипту, а може ще й

з інших центрів старих культур Сходу. Нема сумніву, що Україна відчула ті культурні впливи скоріше й сильніше, як Захід, і тому цікаво було б пошукати їх у літературі старої Русі-України або ще глибше, деє у часах хозар чи інших східних народів. Можна б переводити студії над нашою народньою словесністю і літературою та пошукати найбільш цінних зразків маньєризму у творах княжої доби, у ренесансі, в часах барокко та романтизму XIX стол.

Щоб унаочити постійний зв'язок української культури з європейською і вказати нашим модерним поетам шлях до великої традиції маньєризму в українській літературі, подаю тут приклади українського маньєризму, як я його бачу, в історії нашої культури. Хоч такі студії незвичайно вартісні, для нас вони дуже важкі через недостачу матеріалів за кордонами України. Там такі розшуки, поки існує московська імперія, можуть наразити на прикрі наслідки.

У віках XI-XIII існував в Україні пишній і багатий стиль з прекрасними метафорами: очі — великі чаші; золотокрилі яструби; безсоняшні звірі (з похвали св. Климентові); (половці) облизувалися на нас, як вовки (В. Мономах); урвав мені коріння серця і проколов мене, як бездушну тростину! (жалі матері за донькою з історії Девгенія).

Гіперболічний опис країни: „в один бік десять місяців ходу, а в другий кінця дійти не можна”.

З поетичної прози:

мандрівники будучи,
вороги Божії будучи,
назвалися людьми Божими,
назвалися синами Божими.

Про князя Святополка:

... виженуть мене,
і буду далеко від престоло батька мого,
і туга за моєю землею гризтиме мене,
і ганьба гонителів впаде на мене,
і моє князівство візьме хто інший,
і запусгють двори мої.

„Слово о полку Ігоря” має мозаїчну будову різних нашаровань часу. Відхилення у давнинулі часи, нове і старе, усе поспліталось тут у мистецьку композицію „наче килим” (Чижевський). Автор „Слова” сприймає світ так само, як це було пізніше, у часах барокко і романтизму: існують два світи, один видимий,

матеріальний і другий вищий, духовий, який і є справжнім життям.

Це були часи світлості держави, життя було усталене, не було ніяких вирішних подій. Тому в „Слові” тематично описується дрібну подію, але яке воно могутнє своїм мистецьким стилем і осторогою перед майбутнім, що непокоїло поета! Ось про молодих князів:

Два соколи злетіли з батьківського престолу...
Крильця їм пообрізувано шаблями поганих, обидва
[сонця погасли.

Маємо особливі метафори:

Скаче лютим звіром князь Всеслав...
Скаче сірим вовком...
Ігор скочив горностаєм у комиш...

Символічні картини:

Синє вино з горем мішане...
недобре з дерева листя опало...

Гіперболи:

(князь) наступив на землю половецьку,
притоптав могили і яри,
Кобяка з-поміж полків
як вихор вирвав.

Маємо також гіперболу про Рюрика і Давида, які

у золотих шоломах по крові плавали.

Або:

під трубами повиті, під шоломами виплекані,
з кінця списа годовані.

Також і інші твори тих часів звертають на себе увагу. Іларіон:

не було в їх ухах міського неспокою,
людського клику,
не дійшли до їх ушей огидні пісні повіі,
не бачили вони, як країна вийшла проти країни
[на битву,
лише був у їх очах рух дерев,
шум галузок,
спів птахів, що кожен співає свою пісню.

Серапіон (XIII стол.) про татарську навалу:

Бог
навів на нас народ жорстокий,
народ лютий,
народ, що не щадить юної краси,
хвороби старих,
молодості дітей.

Ренесанс, що поширився у половині XVI стол., прикметний для людини, яка відчула потребу вільного вислову свого мистецького таланту, відкрила для нього природу і ввійшла

глибоко у мистецьку традицію старовинного світу. Розвиток нового стилю був повільний, а в Україні мало помітний. У ті часи Україна була ще під сильним візантійським впливом; деспотичні володарі Візантійської імперії поборювали нові течії в літературі і мистецтві. Спізнені під впливом політичної ситуації у духовому розвитку, наші предки не мали можливості навіязувати широких мистецьких контактів з центрами тогочасної Європи. Проте ренесанс приніс нам ідеал античної краси та розріст національної мови. Врешті цей рух дозволив нам скоріше й глибше прийняти новий стиль — барокко.

У добі ренесансу появляється на місце княжого епосу — козацький епос, відомий під назвою дум. Питоменною прикметою дум є голосиння, поширене теж у маньєризмі, глибока традиція княжого епосу („Слово о полку Ігоря”). Думи мають своє значення: їх розвиток не досліджений, але їх поширення дало підстави для літературних творів бароккової доби.

3

Питоменним для барокко є динамізм, рух, складність і постійні зміни від тем про смерть, через неспокій і хвилювання до перебільшень, гіпербол, сатири і гротеску. Такою була література й мистецтво, таким було й саме життя. Люди барокко захоплювалися справами таємничими і чудними, вабило їх усе оригінальне, незвичайне, декоративне. Природа і поточне життя — це були тільки зовнішні вияви іншого світу, глибокого, божественного. А з тим прийшов буйний розвиток наук, релігійності, великі зміни в побуті, появилися люди великого розмаху і непересічних плянів, як Хмельницький і Мазепа. Типовими людьми барокко були полководці Хмельницького, козацькі полковники та гетьмани.

Тема смерті є панівною у деяких поетів. Кирило Транквіліон Ставровецький:

Де мої нині замки коштовне мурованийі
і палаци мої світні і слічне мальованийі,
а шкатули, злотом нафасованіі,
візники під злотом цугованіі?
Де мої пресвітліі, злототканніі шати,
рисі, соболе слічніі, кармазніі і дорогіі шкарлати?

Поезія і проза послуговуються всіми можливими темами, від політичних віршів на смерть визначних людей України (Сагайдачного,

Хмельницького), описів великих битв і воєн по вірші ліричні, жарти, сатири, гротески.

Іван Величковський пише:

Чому суть мудрійшіє мужове, ніж жони?
Бо з ребра безмозкого, не з голови они!

або:

Труда сущого в писанії знати
не можуть, іже сам не вість писати.
Мнить бити легко писанія діло:
три перста пишуть, а все болять тіло.

Ієромах Климентій, автор багатьох віршів, жив, мабуть, досить весело:

Котрий мовять чоловік добре випиваєть,
теди такому пан Бог на пиво даваєть.

Іван Величковський втішає нас своїми раковими віршами:

Анна пита ми — я мати панна,
Анна дар і мні сінь мира данна.
Анна ми мати и на ми манна.

Цей вірш можна читати і в другому напрямі. Зразком для наших модерністів ХХ стол. є вірш цього ж автора:

Со смъ Богомъ дежл
ноп насч ст блюсти буде.

Тої же ієромах Климентій пише таку поезію:

Дубина, Грабина, Рябина, Вербина,
Соснина, Кленина, Тернина, Вишнина,
Ялина, Малина, Калина, В'язина,
Лозина, Бузина, Бзина.

У ХХ стол. маємо такий вірш Михайла Семенка:

Понеділок,
Вівторок,
Середа,
Четвер,
П'ятниця,
Субота,
Неділя.

Типові для українського барокко авантюристичні оповідання з еротичними темами, предтечі кримінальних повістей нашого століття. Як і тепер, еротичні місця не такі натуралістичні, як в інших народів. Змінливе життя, переживання трагедій і радості, пригоди, війни і мир — усе всуміш питоме для доби барокко так само, як і для нас. Подібні часи, подібні події, подібні стилі в літературі і мистецтві. Не дивно, що з барокко, а ще з давніших маньєристичних стилів багато зачерпнули наші найвизначніші письменники і поети, зокрема Іван

Франко. Зрозуміло також, що наша доба, така схожа на бароккову і на часи княжі, коли над державою зависла небезпека існування, має і матиме таку ж літературу й таке ж мистецтво. І коли сьогодні щораз більше поширюється думка, що нашу сучасну літературу прийдесться назвати „необарокковою”, то в цьому є глибокий сенс. В цьому лежить також велика правда, що мистець чи поет, який не знає або не хоче знати національної традиції, ніколи мистцем чи поетом не буде.

Це вперше у добі барокко появляється справжня комедія, постає театр, як широко розвинена галузь мистецтва. Навіть до церковного життя новий стиль увійшов широким руслем. І. Галятівський і Петро Могила вимагають від священників іншого стилю проповідей, речей „мудрих та дивних, часом веселих, часом смутних . . . гісторій і хронік, о звірях і птахах, гадах, рибах, деревах, зіллях, каміннях і розм'ятних водах”. Новий модернізм дозволяв назвати Ноя „первим адміралом”, священники давали вірним „привілеї з самої канцелярії небесної”, а до Бога зверталися: „О Аптекарю небесний, дивна у Тебе альхемія!” А у Сковороди читаємо сентенцію, якій могли б позаздрити наші модерністи: „нерівна усім рівність”.

На зміну барокко прийшов в Європі клясицизм разом із абсолютною владою королів і царів. У нас це темна доба національного поневолення, втрата освічених верств суспільності і всякого політичного значення. Будь-які надії на визволення розвіялись, здавалося, назавжди. Появився стиль клясицизм — проста логіка і краса старовинного світу. Політичний абсолютизм і мистецький клясицизм ішли рука в руку. Найвищим поняттям став розум, усе інше, ірраціональний дух, перекази, народні цінності — це все нереальне, забобони без ніякої практичної вартости. Перестає існувати національна свідомість, яку заступають цар чи цісар і держава-імперія, релігійність заступає мораль, ідеалом стає „поцтивий русин” чи „малорос”, підданий володаря і громадянин імперії.

У нас теж повіяло іншим духом. Література розмінялася на дрібне. Ідеалом молоді стає університет у Петербурзі або у Відні, близько царя чи цісаря, але культурних потреб не відчував тогочасний русин чи малорос. Залишилося

тільки народне мистецтво, пісні і думи. Без освічених верств нація стала неповною.

Писати не було для кого, і тому українські письменники творили у московській (Гоголь) або німецькій (Федькович) мові. А проте і в тих часах культурного занепаду нація боронилася. Тут і там появлялися твори в українській мові, з яких найбільше поширеним була „Енеїда” Котляревського. Барокко, що слушно звемо його козацьким, відійшло у непам'ять, зразком стала московська, імперіяльна література з її принизливим ставленням до всіх позареальних справ, включно з релігією. Тому в тогочасних наших творах знаходимо таке ж принизливе ставлення до рідної мови, з якої вживають у творах тільки грубих, простацьких висловів для місцевого кольориту. Українська мова стала говіркою, придатною хіба для комічних ситуацій.

Проте, навіть таке ставлення до рідної мови врятувало її від повного занепаду і дозволило відновитися в наступному стилі. В театрі з тих часів дійшли до нас „Сватання на Гончарівці” та ще „Наталка Полтавка”.

4

На зміну клясичному стилеві появляється реалізм, напрям також сприятливий для деспотизму, імперіяльних наставлень і самовладства. Але реалізм XIX століття відкрив історичні науки, у нас — літописи та історичні пам'ятки минулого. Український реалізм відзначався все таки певною дозою сентименту до минулого, може мав у собі перші нотки романтизму, стилю, що прийшов на зміну реалізові.

Романтики звернули увагу на рідну мову і поставили своїм завданням звільнитися з оков реалізму, створити справжню „велику” українську літературу, а не односторонню селянську. Українська культура в розумінні романтиків мала всі дані бути передовою у світі, література мала стати повною, розвиненою в усіх напрямках, на рівні літератури світової.

Абсолютизм імперій поставився до нового руху ворожо, бо це була духовна революція. Заслання Шевченка і його сучасників було виразом страху імперії перед новими стилями літератури. Реалізм із його ворожим наставленням до романтизму перебрали як офіційний стиль комунізму — московські большевики. Нині він

має назву соціалістичного реалізму. Усі інші стилі заборонені, у Росії менше, у поневолених Москвою країнах — тотально.

На сторожі нації Шевченко поставив слово. Це слово, згідно з намірами та ідеями романтиків, було призначене не тільки для простолюддя, для народу, але головно для майбутніх читачів. Для цієї мети була потрібна освіта. І Шевченко опрацював свій „Буквар”. Яка велич променює від відомих і безіменних романтиків аж до наших часів!

Література і мистецтво — явища постійні і живі. Зокрема поезія — королева мистецтв — має завжди далекосяжні завдання, якщо поети мають перед собою високі, ідейні цілі. Поет, звичайно, поетові не рівний: це нерівна усім рівність. У випадку культури не є важливим, чи ми живемо на еміграції, чи у краю. Емігрант не конче мусить бути „без коріння”. Зосібна поети можуть віддавати свої таланти, працю і мрії рідній батьківщині, де вони не жили б і як не жили б. Це тим більшу має значимість для нації, що література і мистецтво живуть у зв'язку з літературою і мистецтвом інших народів. Коли у краю окупант забороняє утримувати вільний зв'язок із світовим мистецтвом, а вимагає вживати зразків московських, наша література у краю є неповною. Стоїмо перед проблемами, які мали перед собою романтики і люди барокко. І коли в Україні є труднощі у вільному вияві, завдання зв'язку із світовою літературою мусить взяти на себе еміграція. Де б не друкувалися українські твори, де б не поставали образи, скульптури і музика, вони завжди — в Європі, Аргентині, Америці — будуть цінністю української духовости.

1910-го року скульптура пережила справжню революцію, речником якої був наш мистець Архипенко. Нині маємо скульпторів-емігрантів, які здобувають уже світову славу. Маємо малярів, твори яких можна бачити у світових музеях мистецтва. Маємо визначних артистів, співаків та музик. Це все дала Україні еміграція. У цих випадках вклад українського відборця ніякий. Але в літературі, у поезії і прозі українські читачі мають владне слово. Розвиток нашої літератури на еміграції, а з тим і її значення для нашої історії залежить від рівня масової, сказавши сучасним окресленням — освіти еміграції. Коли ми будемо далі впер-

Д-р В. Трембіцький

ПОСТАННЯ Й УПАДОК НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ СХІДНОЇ ЄВРОПИ В РР. 1917-1923

II

А тепер відносно упадку поодиноких держав, які постали між 1917 і 1922 роками на території колишньої царської Росії.

Отже, кінець самостійности Української Держави слід рахувати із днем 21 листопада 1920 року, після переходу решти українських збройних сил р. Збруч на територію Галичини, окуповану поляками⁹).

Ідель-Урал був зліквідований до 29 березня 1918 року у висліді наступу московсько-советських військ, які зайняли всі важливіші міста Поволжя. Уральська частина Ідель-Уралу підпала була тоді під проросійські впливи з терену Сибіру, т. зв. уфімського директоріату, а пізніше адм. Колчака, які не дозволили організуватися в самостійну державу решті ідель-уральських територій¹⁰).

Литва, Латвія, Естонія були приєднані до СРСР остаточно 20 липня 1940 р., хоч уже в червні того ж року ці країни зайняла советська армія. З датою 20 липня 1940 р. цим країнам офіційно надано назву советських республік.

Кубанський Край остаточно був окупований

то триматися вистав „Сватання на Гончарівці” — для літератури на еміграції справа пропаца.

Вимога зрозумілости літературних творів маю, оцей соцреалізм на службі імперії, оцей офіційний, єдино дозволений стиль є для нас, як казав Шевченко, „з московської чаші московська отрута”, щоб обнизити мистецтво до найнижчого рівня. Старі засади — скріпити імперіялізм мистецтвом!

Від мистців вимагаємо вивчати українську культуру давніх, великих часів так, як вивчають свої старовинні культури великі майстри інших народів. Ті з поетів, які мають зрозуміння, де шукати їм величі, знають це і присвячують студіям велику вагу. Або відчувають глибини національної духовности своїм поетичним, а може й ірраціональним світовідчуттям.

Ось Вадим Лесич у збірці „Кам'яні луни”, яка появилася 1964 року у виданні ООЧСУ, пише:

московсько-советськими військами 18 квітня 1920 року, коли рештки кубанської армії і уряд були змушені перейти грузинський кордон біля Гагри і осісти на державній території Грузії; частина кубанського війська кораблями подалася на Крим¹¹).

Білорусь була зайнята московсько-советськими військами в грудні 1920 року після упадку случької повстанської влади, яка в тому районі виконувала свої функції в імені білоруського уряду від 27 листопада до грудня 1920 року. Тоді білоруський уряд вже фактично перебував на території Литви. Упадок случької повстанської влади слід вважати за кінець білоруської державности¹²).

На Закавказзі першим упав Азербайджан, столицю якого, Баку, московсько-советські війська остаточно зайняли 2 червня 1920 р., після упадку відновленої 26 травня 1920 р.¹³) незалежної влади, що того ж дня повалила советську окупаційну владу, яка вступила 28 квітня в Баку.

Вірменію зайняли московсько-советські війська наприкінці 1920 року. (Єреван — столи-

Як питатиме син мене старший,
Як питатиме син мене менший,
— Що скажу їм, як сам незавершений
в розстаях заблукавши?

Порівняймо з цим уривком уривок з твору митрополита Лларіона (XI століття):

мандрівники будучи,
вороги Божії будучи,
назвалися людьми Божими,
назвалися синами Божими.

— і побачимо, як сім сотень років стають одною дщиною і як українська культура стає перед нами величною єдністю без часу, у світлі „сонця незахідного”.

Якщо б хтось із великих письменників чи поетів України, справжніх творчих інтелектів, вибрав свободу, то переконався б, що на еміграції для національної культури міг би дати незрівняно більше, як у закованій, під диктатом ворога батьківщині.

цю держави — 29 листопада 1920 р.) але повстання вірменів 18 лютого 1921 року продовжило її державність до 2 квітня 1921 р., коли советські війська знову зайняли країну, змусивши вірменську державну владу виїхати за кордон¹⁴).

Грузинська демократична республіка була зайнята остаточно 19 березня 1921 року, коли рештки її військ та уряд залишили портове місто Батумі поблизу турецького кордону.

Донська Держава була остаточно зайнята до 10 січня 1920 року, коли московсько-советські війська вступили в Ростов над Доном (8.10.1920) і через два дні після того дійшли до границі Кубанського Краю¹⁵).

Союз Горців, Черкесії та Дагестану був остаточно зайнятий до 1 квітня 1920 р., після обсади московсько-советськими військами столиці Дагестану, Шаміль-Кала (Петровська). Повстання Імама Гоцинського восени 1920 р. було здавлене весною 1921 р.¹⁶).

Сибірська Республіка впала остаточно 30 листопада 1918 р., коли її столицю, Омськ, зайняли російські військові частини адмірала Колчака, проголошеного головою російської монархістичної держави¹⁷).

Далеко-Східні Республіка була остаточно зайнята 25 жовтня 1922 р., коли московсько-советські війська зайняли портове місто Владивосток, змушуючи рештки збройних частин і представників місцевої (зелено-клинської) влади залишити край¹⁸). 13-го листопада 1922 р. Далеко-Східній Край приєднано до РСФСР.

Туркестансько-Тюркська незалежна Іслямська Республіка була остаточно окупована в січні 1924 р., коли останні скравки туркестанського Таджикистану були зайняті советськими військами¹⁹). Після того в Туркестані почалася затяжна партизанська боротьба басмачів із росіянами, яка тривала до 1938 року в Каракумських степах, Узбекистані (Хорезмі) та в Памірських горах Таджикистану.

Окремо варто згадати, що на території колишньої російської імперії постали були ще на короткий час, крім згаданих вище держав, республіки: Кримська 26 грудня 1917 року²⁰), Молдавська 7 грудня 1918 року²¹) та Карельська 22 березня 1920 року²²). За своїм національним складом були вони етнічними частинами сумежних незалежних держав, як Укра-

їни, Фінляндії та Румунії. З цієї причини, природньо, в квітні 1918 року Молдавська (Басарабська) Республіка з власної волі рішила приєднатися до сумежної Румунії, Карелія, як фінська етнічна територія, рішила увійти в склад Фінляндії (московсько-советські війська зайняли її в червні 1921 р.), а Кримська Республіка, яка формально спиралася на татарське населення (30% людности Криму), фактично мала 52% російсько-українського населення і з огляду на своє природнє положення та із господарських причин тяжіло до України. Тому в листопаді 1918 р. Крим був приєднаний на автономних правах до Української Держави. Однак наступ російсько-денікінських військ на Крим із сторони Кубані та інвазія антантської морської військової флотії на Севастопіль у половині листопада 1918 р. припинили володіння України над Кримським півостровом, яким фактично володів з дозволу Антанти наступник ген. Денікіна, ген. Врангель до листопада 1920 року.

Закінчуючи цю статтю, ми можемо прийти до таких висновків:

П'ятнадцять держав, що постали в Східній Європі між 1917 і 1922 р., мали всі політичні, національні та економічні дані для повного самостійного життя. Усі вони постали демократичним, законним шляхом, з волі більшости населення. Прибалтійські країни, Україна і кавказькі держави мали вже дипломатичне, міжнародне визнання, досить добре наладану адміністрацію і почали виявляти себе як економічні чинники на міжнародному ринку, підписуючи низку торговельних договорів з іншими державами.

Кожна із цих держав переходила той самий процес державного розвитку, що й держави Центральної Європи, які постали після упадку австро-угорської монархії, отже Мадярщина, Чехо-Словакчина та Королівство Сербів, Хорватів і Словінців.

Причиною упадку східноєвропейських держав були не внутрішні заворушення чи економічні труднощі, а накинута Росією воєнний стан, до якого вони, не маючи нізвідки реальної мілітарної підмоги, не могли підготувитися з огляду на короткий час свого існування, в деяких випадках малочисельність свого населення чи кількафронтний наступ.

Держави, що виникли на згарищі російської імперії, окуповані московсько-советськими військами в 1920-их роках, стали основою економічного та військового потенціалу нової російської советської імперії, як були вони такими до 1914 року в старій царській великодержаві.

45 років тому світ недоцінив вартості держав, що постали в Східній Європі, і хоч міг,

але не подав їм реальної допомоги. Вони впали, залишивши основи майбутнім поколінням їх громадян для нового змагу за повну політичну незалежність.

Незалежність народів ССРСР ні в якому разі не суперечить існуванню та розвитку держави російського народу на його етнографічній території.

НЕЗАЛЕЖНІ ДЕРЖАВИ СХІДНЬОЇ ЄВРОПИ В РР. 1917-1923

Держави	День проголошення незалежності — рр.	Дата упадку державності	Сучасний політичний статус
Українська Народня Республіка	22 січня 1918	Листопад 1920	Українська РСР
Ідель-Уральські Штати	24 січня 1918	Березень 1918	6 автономних Сов. Соц. Респ. в Російській РФСР
Литовська Республіка	16 лютого 1918	Липень 1940	Литовська РСР
Кубанський Край	16 лютого 1918	Квітень 1920	Краснодарський Край Російської РФСР
Естонська Республіка	24 лютого 1918	Липень 1940	Естонська РСР
Білоруська Народня Республіка	25 березня 1918	Грудень 1920	Білоруська РСР
Закавказька Федеративна Демократична Республіка	22 квітня 1918	26 травня 1918 розпалася на 3 окремі держави: Грузію, Азербайджан і Вірменію	Грузинська РСР, Азербайджанська РСР та Вірменська РСР
Союз Народів Черкесії та Дагестану	11 травня 1918	Квітень 1920	3 автономні РСР і 3 автономні райони Рос. РФСР
Всевелике Військо Донське	17 травня 1918	Січень 1920	3 області Рос. РФСР
Грузинська Демократична Республіка	28 травня 1918	Березень 1921	Грузинська РСР
Азербайджанська Республіка	28 травня 1918	Червень 1920	Азербайджанська РСР
Вірменська Республіка	28 травня 1918	Квітень 1921	Вірменська РСР
Сибірська Республіка	4 липня 1918	Листопад 1918	2 автономні республіки і 7 національних районів та 8 областей Рос. РФСР
Латвійська Республіка	18 листопада	Липень 1918	Латвійська РСР
Далеко-Східня Республіка	6 квітня 1920	Жовтень 1922	Далеко-Східній Край Російської РФСР
Туркестанська Тюркська Незалежна Ісламська Республіка	3 травня 1920	Січень 1923	Казахська РСР, Узбецька РСР, Туркменська РСР, Таджикицька РСР та Киргизька РСР

Богдан Коринт

МАЙБУТНІ ФРОНТИ ПРОЯСНЮЮТЬСЯ

У статті Юрія Тиса-Крохмалюка п.н. „Чи буде третя світова війна” („Вісник” за квітень-червень) знаходимо американську тезу про еластичну війну. Ця теза полягає в тому, що ЗДА у випадку конфлікту вживуть такої зброї і такої сили, яка відповідатиме кожночасним вимогам. Противник не матиме певности, як поступлять американці, і це паралізуватиме його рішення. Московська стратегія базується на негайному масивному атомовому ударі.

Стратегічна теза ЗДА є нині одною з головних проблем, від яких залежить даліше існування НАТО. Цьогорічні наради НАТО у Франції виявили, якими глибокими є розбіжності між думками представників ЗДА і деяких держав Європи: Франція відмовилася від маневрів 1966 року, інші держави займають неви-

разне становище супроти американської стратегічної тези, схилившись до вимог де Голля, який обстоює у випадку московського наскоку негайну протиакцію — „масивний атомовий реванш”.

З огляду на таку ситуацію англійці пропонують змодифікувати стратегію НАТО, достосувавши її до обставин в Європі на тій базі, що, мовляв, у близькому часі нема небезпеки московської агресії. Західня Німеччина і деякі інші держави НАТО не дивляться у майбутнє так оптимістично, сумніваються в стабільності та безпеці Європи, уважаючи становище за дуже небезпечне.

Англійський представник противиться тезі МекНамари, згідно з якою після агресії Мос-

Л І Т Е Р А Т У Р А

Hostler Ch. W. Turkizm and the Soviets, pp. 24, 26-27, 41-42, 52, 155, London-New York, 1957.

Caroe O. K. Soviet Empire The Turks of Central Asia and Stalinism, pp. 95-101, 119, 123, 127-130, London, 1953.

Wruga R. Sowietckie Republiki Srodkowo-azjatyckie, pp. 85-96, Rzym, 1946.

Базилевич К. В. Атлас истории, стор. 22, 24, 29.

9) Удовиченко О. Україна у війні за державність, стор. 158-164, Вінніпег, 1954.

10) Рашид Г. Згідно з еляборатом, приготованим навесні 1949 року для автора цієї праці.

Сакмар М. Змагання турко-татар проти російського імперіалізму, „Сучасна Україна”, ч. 19, Мюнхен, 18.9 1960.

Базилевич К. В. Атлас истории, стор. 24-25.

11) Іванис В. Стежками життя, том IV, стор. 12-46, Новий Ульм, 1961 р.

Болотенко О. Згад. твір, стор. 76-79.

Базилевич К. В. Згад. твір, стор. 28.

12) Коваль М. Беларусь у датах, ліках і фактах, стор. 42-46, Париж, 1953.

13) Урашадзе Г. И. Згад. твір, стор. 107.

Базилевич К. В. Атлас, стор. 28.

14) Урашадзе Г. И. Згад. твір, стор. 109.

Базилевич К. В. стор. 28.

15) Урашадзе Г. И. Згад. твір, стор. 112; Болотенко О. Згад. твір, стор. 74-79.

Базилевич К. В. Атлас, стор. 28.

Найдзюк А. Беларусь учора и сяння, стор. 183, Менск, 1944.

16) Дагестанская АССР, стор. 154-160, Большая Советская Энциклопедия, т. 20, Москва, 1930, Базилевич К. В. Атлас, стор. 28.

17) Липкина А. Т. 1919-ий год в Сибири, стор. 33-34, 217, Москва, 1962.

Dankewych M. Ibid. ABN Correspondence, vol. XIV, N. 1, p. 30. Jan.-Febr. Munchen, 1963.

18) Дальне-Восточный Край, Боль. Сов. Энци., т. 20, стор. 283-286, Москва, 1930.

Дальне-Восточная Республика, Боль. Сов. Энци., т. 20, стор. 216-220, Москва, 1930.

19) Хива, Большая Советская Энциклопедия, т. 59, стор. 533-535, Москва, 1935.

Хорезмская Сов. Респ., Боль. Сов. Энци., т. 60 стор. 95-96, Москва.

Таджикская Сов. Соц. Респ., Боль. Сов. Энци., т. 53, стор. 426-430, Москва, 1946.

Rywkim M. Russia 48, 50, 58, 60.

Wruga R. Upom. utwor, p. 92-93.

20) Kirimal E. Der nationale Kampf des Krim — Turken, pp. 99-116, Emsdetten, 1952.

Дорошенко Д. Історія України 1917-1923, вид. III, т. II, стор. 209-214, 255-258, Нью Йорк, 1954.

Удовиченко О. Україна в війні, стор. 37-39, 43.

21) Spector Sh. D. Rumania at the Paris Peace Conference, pp. 49, 53, 101-102, 317, New York, 1962.

Дорошенко Д. Згад. твір т. II, стор. 200-207.

22) Mende G. V. Die Volker des Ostraumes, p. 51, Berlin, 1942.

Автор цієї статті просить внести в першу її частину („Вісник” за червень ц. р.) такі справлення: на стор. 7-й, у правій шпальті, в 1-му рядку згори має бути: 20.XI 1917; на стор. 9-й, в правій шпальті, 23-му рядку має бути: Алаш Орда; в рядку 9-му знизу цієї ж шпальті треба читати: „фактично став незалежним”.

кви вільний світ матиме ще 90 днів для замирення або поширення війни. Англіїці переконані, що, навпаки, в перших же днях війни повинна бути вжита атомово зброя. Тому Америка повинна віддати рішення про вжиття атомової бомби в руки шефа штабу НАТО, бо це матиме відстрашаючий вплив на Москву. Американці погодилися на створення комісії, що маз приготувати плян, до якої міри НАТО матиме вирішнний голос у вжитті атомової зброї.

У Західній Німеччині опрацьовано закон про пасивну й активну охорону населення на випадок війни. До приготувань належать, зокрема, протиатомові сховища та організація цивільної оборони. Під натиском опозиції схвалення цього закону відсунуено на пізніше.

В Домініканській республіці панує покищо відносний спокій. Однак немає ніякої запоруки, що комуністичне повстання остаточно здушено і що комуністи зрезигнували з боротьби. Рішення Вашингтону поборювати комунізм похвальне і коначне. Правда, лівацька преса підняла крик по всьому світі, і керована з Москви енергійна акція п'ятих колон довела до того, що політика Вашингтону втратила популярність серед отуманених пропагандою мас. Тим часом американський уряд, навчений досвідом Куби, відразу забезпечився проти прикрих несподіванок: адже Кастро, здобувши владу, твердив, що його ціллю є тільки відновити конституцію, ввести демократію і перевести вільні вибори. Годі й подумати, щоб відповідальний уряд дав обманути себе знову, після цього досвіду з Кубою, Китаєм та ін.

Ми є свідками великих політичних і силових змін. Америка була досі потугою чи не найбільшою у світі. Свої сили американські уряди не використовували довгими роками, що привело до прикрої ситуації нинішніх днів. Та, мабуть, така сонлива тактика закінчилася. На її місце поставлено мілітарні сили, які активно захищають інтереси ЗДА на земній кулі. Як далеко сягають ті інтереси? Чи тільки до границь вдержання статус кво Ялти і Потсдаму? Чи може це вже вияв наміру знищити комунізм у всьому світі, навіть розгромити червоні імперії? Цього ми не знаємо, але розв'язку питання принесе недалека майбутність. Українська преса, висловлюючи думку своєї суспіль-

ности, припускає, що це — оборона статус кво. Такий песимізм слухний, його створює в нас історичний досвід короткозорости західної політики.

Загрозлива міжнародня ситуація виявляється у діях передбачливих урядів європейських держав. Можливо, що, з огляду на небезпеку великої війни, Туреччина і балканські держави підготовляються до спільної неутральности. Друга світова війна доказала, що такі намагання залежать від перебігу воєнних дій і звичайно не приносять тривалого успіху.

Зате на Близькому Сході прискішено зброїться проти Ізраїлю держава Нассера. Советська мілітарна допомога Єгиптові довела до того, що Нассер диспонує тепер 350-тисячною армією, озброєною новочасною зброєю, а в разі потреби може збільшити її до мільйона. Тактика єгипетської армії достосована до советської тактики масивного наступу панцерними з'єднаннями. Ці з'єднання мають модерні советські танки Т54 і накопичують бойовий досвід в Ємені. Єгипет, Ірак, Йорданія і Ліванон гарячково розбудовують також летунство і морську флоту. У великій більшості літаки, транспортні гелікоптери і бомбовози советського виробу. Єгипетська морська флотота теж поповнюється кораблями советського походження. В розбудові — ракетні війська.

З огляду на таку мілітарну перевагу Ізраїль щораз збільшує свою військову силу, головно при допомозі американських, а частинно англійських і французьких достав. Майбутні фронти прояснюються.

Треба мобілізувати всі здорові протикомуністичні сили в цілому світі, треба всюди, на кожному кроці, давати гідний відпір московсько-большевицькій пропаганді, треба відкривати очі збаламучених „коекзистенціалістів”, треба рішуче поборювати діючу на Заході комуністичну агентуру і її вислужників, щоб рятувати світ від загибелі, що йому готує Москва, і створити передумови перемоги вільного світу над московсько-большевицькою тиранією.

Ярослав Стецько, „На манівцях коекзистенції”, 1955 р.

I. Тернопільський

ЧИ МИ ГОТОВІ?

Усі позначки вказують на те, що в ССРС на-зрівають великі зміни. Після неславного усунення сталінського опрічника — Нікити Хрущова — „колективне керівництво” не знає, на яку ногу стати, а тому лявірує між обома крилами компартії: сталіністами й реформістами. У Кремлі йде завзята боротьба за владу, але це все закрите непрохідною тасмницею, засекречене і від населення ССРС і від цілого світу. Світова преса лише нотує, кого з дотеперішніх кремлівських опрічників бракує на великих парадах чи прийняттах, про кого перестали писати советські газети.

Ні для кого в ССРС і в цілому світі вже не є секретом, що советське сільське господарство і „плянована економіка” збанкрутували — і ніякі „укази” з Кремлю, ані мітинги чи ордени-бляшки, що їх чіпали „героям труда” нічого не допоможуть. Ніхто в ССРС уже не вірить в обіцянки „перегнати Америку”, але всі домагаються підвищення життєвого рівня, промислових і харчових продуктів, яких все ще бракує після 48 літ існування советського режиму.

Московський шовінізм, систематична русифікація і теорія „злиття націй” натрапляють на зростаючий спротив немосковських народів. Молодь, головню студентство, письменники та мистці, виступає чимраз гостріше та сміливіше в обороні українського народу, який не має навіть таких прав, що їх мають найбільш відсталі африканські племена...

Чаша горя українського народу переповнилася вщерт, і кожного дня непередбачений у Кремлі випадок може спричинити вибух всенароднього гніву, може стати тим каменем, що спричиняє велику лявіну.

Така лявіна всенароднього гніву проти гнобителя України вибухла у 1648, у 1917 році, під час другої світової війни аж проти трьох окупантів українських земель. Вона може вибухнути й тепер кожного дня! Тоді прийде знов „велика пора”.

Одначе — чи ми готові до цієї „великої пори”, до нових можливостей будовання української державности?

Українська політична еміграція не сміє сидіти з заложеними руками, але мусить якнайактивніше включитися у велике діло відновлення Української Держави.

Перша річ, що повинна зробити наша еміграція — це заспокоїти великий культурний голод, що його переживають українці на рідних землях. Вже понад 21 рік український нарід на західноукраїнських землях не має ані доброї книжки, ані вільної преси. На центральних і східних українських землях цей культурний голод триває від 1920 року.

Тому всі, що приїздять з України у вільний світ, навіть комуністи, передусім питають за літературою, бо хочуть дізнатися правди про всі наболілі питання — релігійні, історичні, політичні, мистецькі.

Всі наші наукові установи у вільному світі повинні створити Центр Студій над усім життям підсоветської України. Наші вчені повинні пильно студіювати всі советські видання, починаючи від протирелігійних, історичних, літературних, мистецьких і господарських аж до виховних та розвагових, і приготувати належні відповіді на всі справи, що хвилюють наш нарід.

В разі потреби таку літературу можна буде перевезти на звільнені українські землі або видати вже на Україні. Одначе треба мати вже готові книжки з відповідями на питання, що на них шукатиме правильної розв'язки населення України.

Сказати всю правду мільйонам українців, що їх комуністичний режим цілі десятиліття поїв „московською отрутою” — це найпочесніше завдання української еміграції.

Перша річ — видати популярний „катехізм вільного українця”, подібний до того, що його видав ідеолог українського самостійництва й державництва Микола Міхновський у 1917 р. в 100.000 примірниках. Одначе цей „катехізм” треба відповідно до потреб часу доповнити й поширити.

У зв'язку з недавнім ювілейним роком Шевченка необхідно видати книжку — „За яку Україну боровся Шевченко” — і тоді, як на

В. Левенець

ЗЛОЧИНЦІ В РОЛІ СУДДІВ

(КГБ витягає з масових могил свої жертви)

Кілька місяців тому рознеслася була вістка про те, що большевицьке КГБ вимагає видати йому на розправу канадйського громадянина українського роду Дмитра Куп'яка, власника ресторану в Торонті, приписуючи йому страхотливі злочини, які він нібито заподіяв, керуючи в 1944 р. боївкою ОУН в Кам'янецько-Бузькому районі на Сокальщині. Уряд Канади відкинув вимогу КГБ, а українська преса вмістила декілька спертих на незбитих доказах статей, і здавалося справа п. Куп'яка на тому закінчилась.

Однак, завеликі були „криниці” і „парки культури”, що їх начинили трупом МВД-КГБ у воєнні та повоєнні роки, і тому в Москві вирішили, повитягавши власні жертви, використати їх у боротьбі проти зненавидженої ОУН і Української Повстанської Армії. В советських газетах і журналах появились описи масових могил із „вимордуваними бандерівцями” людьми, зокрема малими дітьми, спалення цілих

сіл і т. д. Один з таких масових злочинів приписується п. Куп'якові. Завтра цей самий злочин КГБ накидатиме комусь іншому, бо кожний політичний емігрант, особливо коли він активно бореться проти московського большевизму, є „злочинцем”, „фашистським виродком”, „бандерівським горлорізом”.

Всі ми, старші, ще так добре пам'ятаємо заповнені трупами подвір'я львівських Бригідок і пивниці самбірської тюрми, масові могили жертв НКВД у Станиславові, Тернополі, Луцьку. Це були роки 1940-41-ий, а перед тим? — Винниця, Катинь, харківські тюрми, голод 1932-33 рр., масові вивози, розстріли, процес СВУ-СУМ, ліквідація українських поетів і письменників. А де жертви „істребительних загонів”, що винищували населення, яке симпатизувало Повстанській Армії, плюндрували села, розбивали об одвірки голови маленьких дітей, в'язали людей колючим дротом, витинали груди матерям, стосували тортури, яких могли б

долоні, виявиться вся московсько-комуністична брехня про нашого Генія.

Книжка про Переяславську угоду та її трагічні наслідки повинна вияснити всю московську брехню про „добровільне возз'єднання” України з Московією.

Безбожницькій Московщині мусимо протиставити християнську Україну, що була заборолом християнської Європи проти азійських орд.

Колоніальний визиск господарства України імперіалістичною Москвою — це велика тема, що повинна бути опрацьована в цілій низці наукових видань.

Таких тем є дуже багато, але я згадав тільки найбільш важливі й актуальні. Вони повинні бути солідно опрацьовані й видані у двох серіях: науковій і популярній. Деякі книжки на ці теми появились у вільному світі або вже готові до друку, однак їх треба ще переробити відповідно до вимог і потреб сучасних українців в УССР.

Наша еміграція повинна видати або хоч під-

готувати підручну „Бібліотеку християнської України”, що давала б задовільні відповіді на всі наболілі питання нашого часу.

Наші політичні організації, студентство та молодечі організації повинні відбувати Студійні Дні та семінари на порушені теми, студіювати всі сучасні проблеми та підготовляти своїх членів до місійної, апостольської праці на звільнених українських землях.

Ми мусимо вийти на широкий шлях боротьби за відродження нашої Батьківщини після її звільнення, що його день зближається семи-мплевими кроками.

Але будьмо готові на цей Великий День!

Вищеподані міркування, на основі розмов з людьми, що зуміли видертися з советського дому неволі, — подають деякі практичні вказівки для нашої діяльності в цьому напрямі. Час не стоїть на місці, — і дуже скоро може прийти момент, коли Рідний Край закличе нас на всебічну допомогу в будованні власної державности.

Нехай кожний з нас поставить собі питання: Чи я готов?

В. Немир

ОБ'ЄКТИВНИМ ОКОМ

Щоб познайомити наших читачів з відгуками української преси на справу т. зв. контактів і „культурного обміну”, наводимо нижче з короткими коментарями думки деяких авторів, які висловлюються „за”, і тих, які зайняли в тій справі виразно негативне становище. Наперед — голоси преси, яка з захопленням вітала бригаду Колосової і виписувала пеани „культурникам”, не забуваючи при тому вдарити бандерівців.

Олекса Яворський у статті „Час покінчити з гістерією” („Вільне Слово” ч. 15 з 1965 р.) пише:

~~~~~  
 позаздрити навіть кати Середньовіччя? І в обличчі цих злочинців на міжнародню арену виходить тепер із руками, заплямленими кров'ю наших братів і сестер, „советський гуманіст” в ролі судді.

Перед нами газета „Радянське Прикарпаття”, орган партійного комітету старосамбірського виробничого колгоспно - радгоспного управління і районної ради „депутатів трудящих” Львівської області. У ч. 144-му цієї газети якісь Микола Бартошик і Тарас Мигаль вмістили на цілу сторінку статтю під назвою: „Мертві не простили, і живі не простять!” З цієї статті зачитуємо декілька маркантних місць про злочини НКВД, МВД, СМЕРШ-у, КГБ, що їх тепер, по 20-ох роках, приписується бандерівцям.

„Минулої п'ятниці, — пишуть згадані КГБ'-івські журналісти, — відбувся похорон жертв яблунівської трагедії (від села Яблунів). Траурна процесія... Сотні, тисячі людей проводжають в останню путь тих, кого двадцять років тому позбавили життя куп'яківський обріз, бандитський ніж, кривава петля. Ні, не простили мертві, і живі не простять!”

Так, не простять! Не простить український народ московському окупантові його злочинів. А ось що далі пишуть „істребітелі”:

„Під час Великої Вітчизняної війни та в перші післявоєнні роки ця бандерівська зграя зрівнювала з землею квітучі прибузькі села, вбивала безвинних і безпомічних, знущала над дітьми, жінками й стариками, вогнем і мечем

„Одначе, мене разить форма аргументації противників контактів. Вони, щоб здобути довір'я маси, посунулися до того, що своїх противників назвали зрадниками, зміновіховцями, радянофілами, холуями, реалітетниками і т. п. Вони не тільки наставили своїх прихильників вороже до інакодумуючих українців, але й готові стосувати до них методи большевицького примусу, забуваючи, що часи розв'язування політичних спорів терором і мордом проминули”.

Далі автор статті пропонує припинити „гістерію” і піддержувати КУК, не заікнувшись ані словом про централю українців в ЗДА УККА.

~~~~~  
 випалювала, вирізувала з пораненого війною та жорстокою фашистською окупацією тіла української Вітчизни все здорове, добре, світле, нове... На широкій площі починається траурний мітинг. З великим хвилюванням слухають його учасники виступ заступника голови виконкому Львівської області...”

Вже саме аранжування похорону і промови партійних головачів прозраджують, чії жертви хоронила громада. Стаття в „Радянському Прикарпатті” закінчується ствердженням:

„Скільки того цвіту, скошеного душогами з-під націоналістичних прапорів, лягло по всій нашій страдницькій українській землі! Від синіх Карпат до тихих вод Прип'яті, від чорних хвиль Бугу до зелених гаїв лісостепу стоять високі могили замучених, як пам'ятники вічної ганьби доморослим фашистам...”

Останні слова про „високі могили” — це вершок цинізму і кпинів московських катів над помордованими в бестяльський спосіб їхніми ж жертвами. Бо нема цих могил на Україні. На місці кривавих розправ тепер „парки культури”, „дитячі залізниці”, „сквери” і житлові будинки. Жертви терору і знущань залишилися тільки в пам'яті народу, який нетерпеливо чекає краху московсько-большевицького царства, щоб до суду справедливого, до відповідальності притягнути московську зграю, що вже більше як 40 років начиняє українським трупом його ж землю. Мертві не простили, і живі не простять!

Кортить спитати автора: де і коли противники контактів, що, без сумніву, становлять абсолютну більшість української громади, стосували методи большевицького примусу і розв'язували політичні спори терором і мордом? Українська громада чекатиме від автора, давнього противника ЗЧ ОУН, вияснення цих тяжких закидів.

Ростислав Хом'як у статті „Таки відбулася в Нью Йорку нарада в справі культобміну” („Новий Шлях” ч. 14/65) пише:

„Актуальна тепер справа культурного обміну між ЗДА і СРСР (ось де куций заліз! — В. Л.) перейшла через чотиригодинну аналізу понад 250-ти українців Нью Йорку і околиці в п'ятницю 19 березня. Цим разом нарада відбулася за запроєктованим пляном, без вигуків з аудиторії і без фізичної боротьби за мікрофон, як це було попереднього разу”...

Пан Ростислав Хом'як або не був на тій нараді українців 21-го лютого, або не доказує правди до кінця. Громаду, п. Хом'як, треба інформувати правдиво, бо вона — це люди, а не бездушне знаряддя, яке не бачить і не реагує на, м'яко кажучи, неправду. Чи була боротьба за мікрофон? Ні, такої не було. Правда, головний прелегент ред. Ільницький і він же аранжер „наради” замахнувся був рукою на п. Лева Футалу, який хотів заспокоїти присутніх через мікрофон, але, очевидно, або побоявся реакції публіки, або опанував себе і — руку опустив. Оце і вся „боротьба”.

Микола Галів виголосив на форумі „круглого стола” доповідь на тему „Прояви тоталітаризму серед української спільноти”. Цю доповідь видрукувало в ч. 19 і 20 „Українське Життя” з Чикаго. Ось чим блиснув третій автор:

„На жаль, наші націоналісти все ще переконані, що всі тоталітарні й диктаторські системи були злі, але українська, зокрема націоналістична диктатура, є інша — краща і незаступима при творенні української держави. Практика, якої, на жаль, вони (?) неспроможні доглядати, показує, що кожна диктатура є однакова, вона веде до збочення і деспотії”...

Наведеним реченням автор недвозначно усуває себе з рядів націоналістів, хоч організація, до якої він належить, ще й досі не знати з яких причин називає себе націоналістичною.

Автор не забув при тому переїхатись по на-

шій центральній установі УККА, по популярних українських щоденниках „Свобода” і „Америка”, ба навіть не завагався кинути обвинувачення вбік Преосвященного Митрополита Амбросія Сенишина, підозрюючи його в тенденційності. На закінчення п. М. Галів, закликаючи до протиакції, цитує слова польського письменника Станіслава Леца: „Руйнуймо бастилії ще перед тим, як їх збудують”.

Хто мав би руйнувати оті „бастилії” він не каже, бо якби мала їх руйнувати ота жменька людей, що покинула „нараду” в дні 21 лютого ц. р., то не тільки бастилії, а й дерев'яного тaborового бараку розвалити неспроможна.

Цілком непотрібно до справи „культурного обміну” втрутився „Вісник”, український православний місячник, що появляється в Канаді. У статті „Два погляди на зустрічі з „діячами культури” з України під советами” (дивний наголовок: а хіба ще існує якась інша Україна? — В. Н.) Редакція, хоч і старається нібито зайняти нейтральне становище, виявляє виразну тенденційність. Під надзаголовком „Свобода слова і бук” вона навела цілу купу цитат, головно з паризького „Українського Слова” та „Українського Самостійника”, вмістила частину комунікату „президії”, підписаного М. Степаненком, Й. Гірняком, В. Голубничим, Є. Федоренком та Р. Хом'яком і... також перекручену „Українським Самостійником” цитату п. Ярослава Стецька про „бук”. Від себе Редакція додає:

„Вище подані причинки треба занотувати як документи з періоду внесення „старокрасвих” метод і загальної політичної „філософії” у сферу українців у розсіянні поза Україною. Найближчі часи покажуть, чи ці методи й світогляди, що були більш чи менш успішними в Західній Україні під Польщею (1921-1939) і під час другої світової війни, також будуть успішними й на американському континенті”.

Стаття закінчується ствердженням, що „ані речники „бука”, ані речники „зустрічей” не розуміються і не знають, як правильно поборювати большевизм, і „виллюють з водою марксистську дитину разом з московською купіллю”.

Редакція „Вісника” не дає жадних доказів, де і коли був вжитий „бук” у поборюванні „речників” зустрічей, і долучується до тих, що воюють з вітряками.

Католицький тижневик „Поступ” в ч. 14 з квітня ц. р. в редакційній статті „Маски скинені” пише:

„Від першої „гостини” так званих культурних діячів УССР у Канаді та їх „контактів” з українцями в цій державі, згодом і з українцями в ЗДА, минуло вже чотири місяці. „Ударна бригада” Катюші Колосової, що оперувала всіма засобами советських „чарів”, від сентиментальної слізки до чарки горілки, змогла внести деякий заколот у нормальну та напружливу працю організованої української спільноти, але ні не зробила потрібної Москві щилини для її гадючої їди в одноцілому українському протимосковському фронті, ні тим більше не змогла вмотивувати в українські установи та централі духа „епізменту” супроти архіколоніального, черзоно-нацистського режиму в сучасній Україні. А що немає злого, що б не вийшло на добре, — то на добре вийшло нашій спільноті це „контактування” остільки, що під його прожектором побачили ми ясніше світла і тіні в наших організованих рядах, а на десятках облич гостріше зарисувалася вся ця шмінка, якою вони були помальовані і з якою ходили між людей, вбравшись не раз у тоги громадських діячів, патріотів та провідників народу. Сталося добре остільки, що тепер уже визначно знаємо, на кого можна ще рахувати і чого від кого слід дождити, а ще краще сталося з аспекту цілоти нашої громади: громада перевірила себе, знає, скільки в ній може бути потенційних дезертирів і колаборантів, — та дала їм усім належну відсіч і належне місце”.

Що Редакція „Поступу” правильно розцінює ситуацію немає сумніву.

Наведемо ще цитату з тижневика „Шлях Перемоги” ч. 27 з 4 липня ц. р. в справі інтерв'ю п. М. Лебеда, дане газеті „Дейлі Телеграф”, в якому „генеральний секретар ЗП УГВР” сформулював свої погляди на проблему визволення України:

„Він (М. Лебедь) більше не вірить, що Україна може здобути свою самостійність наслідком атомової війни, чи зовнішньої інтервенції, чи навіть шляхом внутрішньої революції в Росії. Він покладає свої надії на сепаратну індивідуальність України шляхом еволюції... „Найкраще, чого я можу надіятись протягом решти мого життя, побачити Україну, як окре-

Василь Швець

СВЯТОСЛАВ

Чого ти, княже, голову схилив?
 Чи знову прагнеш далечей і злив?
 Чи, може, князя ворог похвалив?
 Чи ти почув ячання лебедине,
 що за віками понад Руссю плине?
 Недавно й тут відклекотався бій.
 Грек-імператор — супротивник твій —
 розкрив перед тобою терем свій.
 За перемогу, за науку бою
 тебе частує щедро похвалою.
 Ти з імператором сидиш давно,
 спостерігаєш море у вікно.
 І ось в людському черепі вино
 підносить він. О, чашо віроломства,
 що піниться в тобі — добро чи помста?
 І ти сказав: — Розділим пополам.
 Допоки ще ворогувати нам?
 Надпий, господарю, спочатку сам. —
 В господаря затіпались коліна,
 із черепа розбризкала пина.
 А ти здригнувся: — Не люблю базик! —
 І вірний меч ту чашу пересік.
 І кров'ю хлюпнувся отруйний сік.
 Об стіл витарабанює не злива —
 дрижить душа лукаво-полохлива.

му державу, хоч би навіть і в комуністичному бльоці, але з подібною незалежністю, як її має Югославія Тіта”.

Олег Зеленський, автор статті „Від революції до непередрішенства”, друкованої в „Шляху Перемоги”, від себе додає:

„В загальному інтерв'ю М. Лебеда зробило на нас пригноблююче враження. Воно показало, якими манівцями може йти політична думка, позбавлена самостійної бази. Реалітети, про які говорив М. Лебедь, в дійсності є нереальним фантазуванням, не тільки нереальним, але й шкідливим. Це не тільки зламання засад Платформи УГВР, але й підмінування єдиного визвольного фронту на чужині. На нашу думку, М. Лебедь повинен якнайшвидше добровільно зрезигнувати зі свого посту. Більше скомпромітуватись, як це він вчинив, уже не можна”.

Прочитавши всі наведені цитати, вдумливий читач також знайде відповідь, чому по тому і по цьому боці підняли такий шум і повели шалений наступ якраз проти бандерівців, які проповідують і ведуть безкомпромісову боротьбу з большевизмом без огляду на те, в якій масці він не виступав би.

І. Карповиз-Дубиняк

ГІТЛЕРІВЦІ ПІД ОПІКОЮ КОМУНІСТІВ

„Україна, мов рідна мати, згадує і вболіває за своїми синами і дочками, яких колись гірка нужда погнала на чужину шукати шмат хліба. Багато з тих емігрантів оселилося в Канаді, ЗДА, Південній Америці, Австралії. Більшість із них чесно трудяться, передають дітям і внукам своїм любов до рідної землі, до мови, пісні. Чимало синів і дочок України повернулося додому, де їх зустріли материнські обійми”.

Так пише на сторінках київського журналу „Україна”, ч. 17 за квітень 1965 р. якийсь Володимир Вільний. Далі солодкий його голос змінює тон:

„Але після другої світової війни на закордонних обрях з'явилися емігранти особливої масти”... Советський журналіст, який називає себе Вільним, наліплює на цих емігрантів наліпки: „запроданці”, „безбатченки”, „гітлерівці”. „вовки в овечій шкурі, що спекулюють на патріотизмі й любові до рідної землі... руки яких у крові невинних людей, а на совісті яких безліч злочинів, що ніколи не забуваються”... .

Не будемо тут пояснювати, куди цілить советський журналіст з фальшивим прізвиськом Вільний. ОУН (бандерівці), УПА, вояки УГА, Наддніпрянської Армії, вояки 1 УД УНА, українці, що були репресовані Москвою і подалися на еміграцію, діти так званих „куркулів”, що тепер живуть у вільному світі, вояки червоної армії, які перебували у німецькому полоні і відмовилися повертатися на „родіну”, — ось ці „безбатченки”, що ведуть безкомпромісову протимосковську боротьбу, здемаскують московсько-большевицьку брехню й підступність і виликають лють Москви.

Злобна писанина на сторінках журналу „Україна” закінчується так:

„Нині прогресивне людство вимагає справедливої кари гітлерівським злочинцям. Поруч з гітлерівцями повинні сісти на лаву ганьби і такі ось виродки... Де б вони не були, де б не ховалися — на людський суд їх!”... .

Що ж, як на людський, то на людський! Навіть на вселюдський. Але на цей суд в першу чергу треба поставити всю верхівку московсько-большевицької партії (КПСС), усіх чекістів, енкаведистів, емеведистів, кагебістів, проку-

рорів, слідчих, кол. СМЕРШ-івців, учасників „істребительних отрядов” (стрибків), агентуру ЧеКа — НКВД — МВД — КГБ на чолі з Хрущовим, Брежневим, Косигінім, Шелепінім, Семичасним, Подгорним, Шелестом, Скабою, Казанцем, Коротченком і іншими комуністичними вождями та вождятами.

Перед вселюдським справедливим судом треба поставити московських змовників, з наказу яких підступно забито С. Петлюру, полк. Є. Ковновальця, С. Бандеру.

Суд повинен судити тих генералів-кагебістів, що криваво здушували повстання українських революціонерів-націоналістів та розчавили танками 500 ув'язнених жінок-українок в мордовських концтаборах. Суд повинен судити всіх начальників концтаборів, оперуповноважених, працівників III частини КГБ в концтаборах, співпрацівників КВЧ („культурно-воспитательная часть”) концтаборів, працівників ГУЛАГ'у („Главное Управление Лагерями”), ВОХР'у („вооруженной внутренней охраны”) в'язниць, концтаборів, будинків примусової праці.

Перед судом треба поставити і отих заокеанських „прогресистів”, які за московські гроші займаються шпигунством на користь поневоловача України.

Отже вселюдському трибуналові є кого судити. І не може бути ніяких реченців давности, після яких звільнялося б від належної кари тих нелюдів, що переводили народовбивство на Україну, виморювали її народ голодом, винищували його на советській каторзі. Їм український народ ніколи не простить, доки сяє сонце і є на світі правда!

Правосуддя повинно здійснитися над особами, які поповнили злочини супроти людей і людяности. За доконані злочини мусять відповідати як комуністи, так і нацисти-гітлерівці.

Москва вимагає покарати, не зважаючи на реченець давности, всіх воєнних злочинців у Західній Німеччині. Але чому досі сателітна Польща не покарала Е. Коха, засудженого на кару смерті? Чому не покарала гітлерівського капо Кроля, що замордував у концтаборі двох братів пок. Провідника ОУН С. Бандери? І чому у Східній Німеччині ульбріхтівський режим

не поставити перед суд і не покарає таких відомих воєнних злочинців як:

Крегер Гербет — член гітлерівської партії з 1 травня 1937 р. (партійний квиток ч. 5.384.346). В СА (гітлерівська спеціальна військова поліція) працював від 3.10 1933 р. Членський квиток СС ч. 310.206. Тепер директор академії політичних і юридичних наук ім. Ульбріхта в Бабельсбергу, депутат уряду, член компартії (СЕПН), член редколегії комуністичного теоретичного журналу СЕПН „Айнгайт”. Нагороджений орденом Східної Німеччини.

Зойберліх Курт — підполковник СС, урядовець відділу безпеки „Райху СС” у Берліні (4-ий відділ). Член гітлерівської партії з 4.11 1937 р. (партійний квиток ч. 258.696). Член СС, — партійний квиток ч. 344.719. Після 20.7 1944 р. був призначений членом спеціальної комісії, яка досліджувала замах на Гітлера і ухвалювала учасникам вироки смерті. Тепер Зойберліх — член компартії (СЕПН), начальник відділу міністерства державної безпеки. Керує установами державної безпеки на периферії Східної Німеччини. Досить часто відбуває наради з Шелепіним та Семичастним.

Герварт-Баль Курт — член гітлерівської партії від червня 1930 р. (партійний квиток ч. 3.545.700). В 1925 році організував у Ангемюнде „Юнгляндбунд”. До 1 січня 1936 р. був головним редактором антисемітського журналу „Гаммер”, співпрацював у журналах „Фрайгайтскамф”, „Шварцес корпс”, „Дойчлянд ерноєрунг”. Тепер член компартії (СЕПН), депутат міської ради Ляйпцігу.

Лянґе Курт — підполковник СС. Працівник Гестапо в Дрездені. До 1.10 1937 р. — лейтенант „Зіхергайтсполіцай”, з 30.1 1941 р. оберлейтенант. Нагороджений орденом „Крігсфердінсткройц” I-го ступня. Тепер член компартії (СЕПН). До 1958 р. — депутат уряду. „Герой соціалістичної праці” Східної Німеччини, лауреат „Народної премії”.

Блех Курт — член гітлерівської партії з 1.9 1941 р. (партійний квиток ч. 8.634.832). Тепер член компартії (СЕПН), начальник управління преси при Раді Міністрів Східної Німеччини.

Гросман Ернст — член гітлерівської партії від листопада 1938 р. (партійний квиток ч. 6.855.320). Під час війни — старшина СС в

Оранієнбурзі, начальник охорони концтабору Саксенгавзен. Власноручно розстрілював кацетників. Тепер член ЦК КП Східної Німеччини, голова колгоспу ім. Ульбріхта в Мерсклебені. Належав до складу делегації компартії Східної Німеччини, що брала участь у 19-му з'їзді КПСС; депутат окружної ради „трудящих”, „герой соціалістичної праці” Східної Німеччини.

Крім цих, нам відомі ще й такі члени гітлерівської партії, що перебували на Україні під час війни, вішали й розстрілювали українців, були гебітскомісарами або брали активну збройну участь у боротьбі проти ОУН-УПА:

Курт Шуман — тепер голова Верховного Суду Східної Німеччини; **Герліх Павль** — член компартії (СЕПН), директор заводу К. Цайс в Єні; **Гюнтер-Гюттер Горст** — член гітлерівської партії, офіцер СА — тепер член СЕПН, директор медичної академії ім. К. Каруса в Дрездені; **Гепцар Горст** — член гітлерівської партії, тепер старший суддя Верховного Суду Східної Німеччини, член СЕПН; **Ганеман Теобальд** — член СА і активний працівник гегаймфельдсполіцай, тепер член СЕПН, особистий секретар голови т. зв. „народної палати” Східної Німеччини; **Гуммельтенберг Макс** — оберлейтенант СА, член гітлерівської партії з 1936 року. — тепер завідувач протокольного відділу міністерства закордонних справ Східної Німеччини; **Керчер Гюнтер** — гебітскомісар на Україні, член гітлерівської партії з 1938 р., член СА, — тепер член СЕПН, головний редактор центральної газети компартії Східної Німеччини „Носс Дойчлянд”; **Рюбензам Ерїх** — член гітлерівської партії (чл. квиток ч. 5.777.794), тепер член СЕПН, завідувач відділу міністерства сільського господарства Східної Німеччини.

Тут ми назвали лише деяких нацистів, місце яких на лаві підсудних. Але про цих розбійників журнал „Україна” ані слова. Але ми скажемо словами Вільного: „Де б вони не були, де б не ховались — на людський суд їх!” На людський суд їх поруч з московсько-ульбріхівськими кагебістами, яких вибілює голова КГБ В. Семичастний в своїй статті на сторінках газети „Правда” під заголовком „Советские чекисты в Великой Отечественной войне”.

СКЛАДАЙТЕ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД!

ЄДИНОПРАВИЛЬНИЙ ШЛЯХ

(Продовження зі стор. 4-ої)

настрій легкодушності. З її посіву виробилася в народі, на чотири частини поділеному, на чотири екстермінаційні системи виставленому — та риса, яка спричинилась до того, що в такому поневоленні, в зговоренні всіх тодішніх потуг світу, український народ не згинув, але витримав, скріпився і знайшов при першій нагоді силу для відбудови самостійності.

Такий успіх після двох сот літ, а на західніх українських землях після шести сот літ (і то яких!) є могутньою лекцією, наслідки якої не так легко викреслити. З цієї лекції виникало, що такі шляхи поступування були правильні і властиві. Бо про правильність поступування свідчить його остаточний вислід: 1917, 1918 і 1919 роки.

В 1941 році, отже двадцять чотири роки пізніше, приходить нова небезпека. На українське небо знову насувається чорна хмара, українська доля знову загрожена, цим разом збоку німців. Чи можна дивуватися, що реакція була подібна? Вона приходить негайно, так скоро, що неуважному глядачеві може видаватися, ніби це тільки відрух, чуттєвий порив. Але воно не так. Її мотором були розумові передумови, заховані в інстинкті: перша — це висновок із давніших лекцій, друга — це переконання про вартість зберігання засадничого, принципального становища.

Ті самі первні можемо відкрити також у багатьох перших поставах української політики теперішніх часів, не встряваючи покищо в оцінку їх практичного використання. Той самий первень є і у відношенні українського суспільства до московського окупанта, від першої хвилини окупації України аж до сьогоднішнього дня, хоч, щоб це чітко унагляднити, потрібна була б докладніша аналіза.

Є, отже, справді, в українському характері риса героїчної жертвенності, яка виявляється автоматично, як тільки з'являється небезпека. Ця риса розвинулася в нас у такій виразній формі внаслідок конкретних обставин, подібно як і внаслідок інших конкретних обставин у інших народів вона зредукувалася і змінилася у відмінні риси самозбереження.

Ця риса появляється завжди із незвичайно

сильним наголошенням ряду моральних вартостей. Появляючись, вона закликає на поміч усі сили з найглибших основ цивілізації, в якій народ постав і соками якої живе. Цинік може сказати, що тому закликається на поміч найглибшу істоту цивілізації, що немає можливості закликати щонебудь інше: військо, літаки, кораблі чи атомову бомбу. Але, не зважаючи на частинну слухність, яка міститься в цьому твердженні, справа не є хіба аж така проста. Закликається те, що може мати успіх. Українці вірять, а довголітній досвід повчає про успішність тієї віри, що в остаточному співзмаганні слухність перемагає всі потуги. Очевидно, ця рецепта не вигідна і коштує багато часу, терпеливості, труду і болю. Але як цьому зарадити? Господариться тим, що мається.

Ця риса втримувала при житті нарід, що живе на географічному тоці, між двома динамізмами, на зіткненні двох асиміляційних жорен, які мелють на власну подобу все, що знайдеться між їх каменями. Екзальтована риса появляється, як блискавка, автоматично, завжди, невідмінно. Вона є чимсь більшим, ніж інстинкт. Розсудливі люди в світі, знетерпеливлені нами, вказують на те, що українці заражені спеціальним бакцилем заїлості й екзальтації, чого немає в інших народів. Цей бакциль — це та власне риса. Вона, реагуючи на небезпеку, деколи перебільшено насторожена у відношенні до її позору і стає на мозолі різним менше або більше чистим інтересам, які, роздратовані опором, голосять про українську гістерію.

Скільки разів якийсь із сусідів наїздить Україну, щоб її загарбати й засимілювати, він не що інше має найперше на оці, як саме це — нищення в українському характері автоматизму й екзальтації самооборони. Аджеж не про що інше йшлося і німцям, яким сама українська людина, але без цієї риси, була дуже потрібна. Вони, із своїм германським незнанням психології, вичислили в своїх соціологічних лябораторіях, що вимордування кількох мільйонів українців буде достатнім засобом, щоб український опір вирвати з корінням.

Не про що інше йдеться і Москві. Читаючи

вільну українську пресу, не можемо визбути-ся почування смутку супроти того, що дуже багато людей не здають собі справи з істоти речі в Україні. Наводиться дрібні й другорядні факти, дається оманювати зумисне режисерованим позорам, робиться карколомні і натягнені синтези. Ми всі є свідками дивовижних потягнень, які конструюють у своїй пресі і в прилюдних виступах відкривачі реалітетів, оборонці лібералізації на еміграції, прихильники контактів і культобміну. А тим часом москалям в Україні йдеться про викорінення в українців відпорности чи обговорюваного тут інстинкту самооборони, отже розтрощення основ її культури. Вони знають, що ця риса міцна і що її тяжко знищити, що вона може появлятися в найбільш неочікуваних формах і обставинах. Стократно витереблена, винищена, вона появляється знову.

А тепер виявляється, що знайшлися українці, які в запалі критики атакують саме ті риси українського характеру, що нас рятують. Чи і їм йдеться про підтинання головної артерії українського життя?

Міркую, що в тих випадках, коли такі атаки бувають, вони бувають вислідом неясности в думанні. Наступ іде на емоціональність у політиці взагалі. Ціль не ясно зарисована. Вона є радше плямою. Вони українське діяння в останніх двадцяти п'яти роках — правильне і неправильне, позитивне й негативне — перемішують і атакують. Звідсіля речі, які не повинні бути атаковані, бо їх треба вважати за найбільше добро, атакується з тієї простої причини, що вони близько сусідують із справами, гідними осудження.

Тут виступає та сама українська емоціональна побудливість, проти якої саме висувається закиди! Заточування від плоту до плоту, від стіни до стіни. Як „романтизм” — то до меж гістерії, як реалізм — то до дна нонсенсу. Українець не часто старається дослідити, чи подібні речі є тими самими речами, і рідко хоче зрозуміти, що частина рації може бути по обох боках.

Явище т. зв. українського політичного романтизму складається з двох відмінних складників: чинника основних реакцій і всієї політичної дійсности, що попереджає момент виникнення основних рішень та настає після їх вини-

кнення. Українська основна реакція на так звані безвихідні ситуації, звичайно, слухна і, звичайно, успішна. Політичне діяння, яке попереджає кризу (дуже часто бувши її спричинником) та політичне діяння, що витягає наслідки із слухного рішення, дуже часто шкідливе і неумудре.

Загально беручи справу, це впливає з того, що українське життя хворіє на основний недолік інтелектуальних субстанцій, а опісля тривалої волі, яка послідовно переводила б у життя передумані речі, витримуючи до кінця вимаганий темп. Там, де брак конечних речей, вихається в пустку будь-що. В українському випадку, вливається емоцію з інтелектуальним забарвленням.

Причини інтелектуальних недочет українського життя різні, і їх багато. Одна з них в'яжеться із серійністю криз. Моментальна реакція, яка появляється в хвилині небезпеки в цілому своєму патосі і героїзмі, урухомлює, мабуть, водночас в українцеві, внаслідок якогось прокляття чи браку дисципліни, весь могутній емоціональний механізм української вдачі, який, як відомо, лежить у нас зараз же під шкірою. Не в тому лихо, що українець здобувається на героїзм, бо в деяких ситуаціях це єдиний вихід. Лихо в тому, що було раніше і що приходить опісля. Українцеві видається, що тон екзальтації, який супроводить жертву і героїзм, є загальним законом, і нічого поза тим законом не повинно бути. Це справа дійсно грізна. Тоді, коли потрібно більше, ніж будь-коли, холодно-го розуму, опанованости і справности думки, приходить чуттєва розніжненість, як у випадку балету Вірського, контактів, запрошення діячів культури на відкриття пам'ятника Тарасові Шевченкові. Немов би не було досить того, що, внаслідок географічного положення і сусідства аж з двома нараз витривалими претендентами на володіння Україною, мусимо перші реакції настроювати на патос жертви і пошвяти, — тепер уже не з конечности, але з власної волі — піддаємося володінню емоцій, відрухів і зривів.

Щоб оглянути справу з іншого аспекту, пригляньмося чехам, які, як демонстраційний зразок, не перестають виходити з моди. Всі тверезі люди дуже хвалять чехів. Вони не втратили кількох мільйонів людей. Прага стоїть

ненарушена, а чеши „мають пресу” у світі тисячкратно ліпшу навіть від поляків, тоді як ми цієї преси майже не маємо. В чеському випадку уклад елементів між героїзмом і тверезістю якраз відворотний до українського укладу: в них перша реакція і основна постава супроти небезпеки завжди передумана і не досить на далеку межу оборонна, зате дальший тяг, політичне діяння, спирається на дозрілу, спокійну думку і політичну методу. Однак у підсумку висліди жалюгідні, в перспективі тисячоліття може гірші від українських. У похвалах чеського прикладу міститься помилка, подібна до таврування українського „романтизму”: обидва явища зображується як одне, наголошуючи тільки іншу, ніж у нашому випадку, складову частину.

Ідеалом успішного політичного діяння була б гармонійна сполука обох первнів у їх найкращих формах і уміцєвлєних у властивій часовій синхронізації: здібність, у випадку потреби, до скорої і повної жертви та сильний, тверезий, пронизаний витривалою волею, політичний інтелект. Але небагато було періодів у нашої історії, коли така сполука існувала.

Справа української державної самостійности не є такою простою справою, яка колись автоматично вискочить з механізму третьої світової війни. Але саме так, як мені здається, дивиться на цю справу велика частина нашої еміграції. Прийде, мовляв, війна між Америкою і Москвою. Америка переможе, і тоді якимсь чином вибухне українська незалежна держава. Після цього речення можна поставити точку, яка для певної частини нашого політичного „думання” закінчує всю справу. Вистачить — ждати. Деколи здається, що цю концепцію піддержується тільки тому, щоб якимось виправдати свою пасивність.

Однак правдою є те, що ціла справа самостійности мусить бути тяжко випрацьована в незвичайно складних і цілковито нових міжнародних умовах, в періоді народин нового порядку в світі. Інтелектуальна дисципліна конечно також і з уваги на те, що, разом із ростом розміру проблем у світі, росте й розмір наслідків роблєних помилок і недоліків. Сьогодні брак гострої і справної інтелектуальної дисципліни в політиці може принести програу головної ставки у великій, вирішальній між-

народній розгрі, або, внаслідок таких самих помилкових потягнєнь, таку саму смерть народу, якою була б капітуляція і згода на поглинення окупантом.

Критика українських коєкзистєнціялістів, еволюціоністів і тих, що зневірилися в успіхові української революційно-визвольної справи — обвинувачує минуле, але вона ставить також постулати на майбутнє. Вона, розчарована й огірчена невдачами, хоче бачити зарадчі засоби в речах протилєжних до тих, які стосовано досі. Отже, вона атакує не тільки українську емоціональність, але й українську принципіальність, віру в справедливість, слухність, мораль. Це неправда, кажуть критики, що світовою політикою керує справедливість. Ні, зовсім навпаки. Світом і його політикою керує звичайний цинізм. Тому, коли ми хочемо перемогти, мусимо з янгольства, висуваного Українським Визвольним Фронтом, зійти теж на цинізм. Коли українці прагнуть щонебудь здобути в цьому хаосі, мусять злізти з високого п’єдесталу власних мрій про політику, мусять ступити на шлях політичних реалітетів і вибрати могутнього мецената та випросити в нього, вискімліти щось із його ласкавости. Бо індивідуальна політика окремих народів скінчилася, відкривається новий період історії: політики протектора і покірного клієнта.

Порада, яку дають нам еволюціоністи і дефетисти, перейти на цинізм у політичних методах — погана порада. Бо яку користь вона може принести? Якщо закон джунглів і далі буде володіти світом, то навіть найнижче плазування перед політичними потєтатами не допоможе. ЗДА будуть змагати до дальшого пактування з окупантом України і ані пальцем не кивнуть, щоб привернути їй незалежність. Навіщо ж тоді здалося даремне упокорєння? У світі голої гри сил ми не маємо жадної шанси. Наша шанса лежить у невідхильному моменті отверєзіння світу під впливом загрози. А тоді непотрібним і шкідливим був би цинізм, непотрібним і шкідливим було б здаватися на ласку та резигнувати із своїх прав. Саме навпаки, з уваги і на себе, і на інших, що знаходяться в подібній ситуації, потрібна допомога в привертанні засад. Менші народи мають тут відіграти велику ролу, мусять стосувати систему упєртих побудників.

З НОВИХ КНИЖОК

Ярослава Острук, **РОДИНА ГОЛЬДІВ**, повість, Буенос Аїрес, 1964, 119 стор.

Українська література у вільному світі збагатилася новою повістю відомої письменниці Ярослави Острук. Повість заслуговує на відзначення, зокрема за її сюжет: жидівсько-українські відносини.

Слід ствердити, що в нашій літературі зовсім слабо висвітлено жидівсько-українські відносини в часах другої світової війни. Гебрейською та ідиш мовами про трагедію жидів у тих часах, зокрема на окупованих німцями землях України, вийшло багато книжок. На цю тему видано в Аргентині, Ізраїлі, ЗДА та інших країнах грубі монографії, в яких часто знаходимо неприємні нотки відносно українського населення, що мовляв, спокійно придивлялося жидівській трагедії, а часто навіть закидається його поміч німцям, однак без подання конкретних фактів.

Від жидів нераз чуємо закиди, що українці, видаючи свої регіональні збірники, мало згадують про жидівське населення і їх роль в загальному житті даної місцевості. Аж тут ціла повість Ярослави Острук, присвячена цій тематичі.

Повість „Родина Гольдів” у якійсь мірі має біографічний характер, що робить її цікавішою й живішою. Авторка навітлює події,

Кожний із нас досконало розуміє, що політика не є відмовлюванням молитв. Але і в її приземності є вагання, припливи та відпливи. Раз посилюється засада сили перед правом, то знову право зазнає кращого трактування. Настільки, наскільки людина спроможна передбачити — виникнення догідної ситуації для повернення нашої державної самостійності можна передбачити на той момент, коли до міжнародної політики повернеться засада справедливості, хоч би тільки на хвилину і хоч би навіть недобровільно.

Саме наймудрішою річчю, яку може робити українська політика — це щораз сильніше спиратися на принципах своєї культури, отже й на моральності. Бо непомітно доля всього світу вперше від довгого часу стала в місці стику політики з культурою.

що відбуваються в родині Гольдів та в родині українця Василя Петришина, який, ризикуючи власним життям, переховує дочку Гольдів, Міру. Син Василя Петришина, студент-підпільник ОУН, закохується в Міру і по її вихрищенні з нею одружується. Авторка описує дві жидівські генерації, стару, що строго додержується всіх приписів своєї релігії, яка протягом понад 2000 років рятувала жидів від денаціоналізації, і модерну генерацію, яка вже слабо прив'язана до традицій своїх предків. В повісті описується гетто і страхітливі умовини життя в ньому. Підкуплюючи німців, мешканці гетта трохи поліпшували свою долю, але не надовго. Піддаються думки зорганізованого жидівсько-українського спротиву спільному ворогові німцям. Змальовується спалення синагоги, масові езекуції тощо.

На стор. 20-ій є згадка про УПА, яка протиставилася рівночасно німцям і большевикам. На стор. 21-ій згадується дата 30-го червня 1940 р. у Львові, коли „на приказ української національної організації (тобто ОУН — Ол. С.) проголошено незалежну українську державу (радіше відновлено українську державність) та злуку Західньої України з Східньою Україною”.

Мати Міри працює в гестапівця, який бере участь в розстрілах жидів. Його коханка з Відня витуманує в стероризованій жінки їх родинний скарб, обіцяючи за це врятувати її життя. Німець — ворог української самостійності і називає українців „унтерменшами”, хоч стверджує, що „в Карпатах вони мають сильну армію із штабом та своїми генералами”.

В повісті зустрічаємо молодого жида, який перед війною приятелював з українськими націоналістами і мав певні симпатії до України. Не поминено дивізію „Галичина”, до якої зголошується Максим, щоб рятувати свою жінку-жидівку. Події відбуваються на Україні, у Відні та в Мюнхені.

В останньому розділі описується родину Гольдів вже в Америці. Тут старі Гольди йдуть своїм шляхом, а їх донька з Максимом і сином Володимиром — своїм.

Авторка стверджує устами героя жида: „Було багато тих (українців), які жертвували своїм життям, рятуючи жидів, тому ми не сміємо

ім цього забути!" — Правда, але хто про це пам'ятає?

Ця цікава повість заслуговує на те, щоб побачити світ також в англійському та жидівському перекладі. Знімка авторки та пояснення слів доповнюють її вартість. Мовний редактор повісти Анатоль Юриняк, а обкладинка Бориса Крюкова. Тираж 1000 примірників. Повість можна рекомендувати також нашій молоді.

Д-р Ол. Соколюшин

„СЕРЦЯ І БУРЕВІЇ”

Одною з найпримітніших книжок, що вийшли цього року на наш книжковий ринок, є роман-репортаж Володимира Несторовича „Серця і буревії”, виданий у Детройті власним коштом автора. Ця велика книжка (понад 450 стор.) з фотографіями, мапою і кінцевим словом присвячена українцям Далекого Сходу — Зеленого Клину, з якими звела автора доля під час і після першої світової війни.

Наче острів у чужому, непривітному морі, відкриває головний персонаж роману — Юліян Рухлинський (очевидно, прообраз самого автора) серед холодних сибірських степів громаду українських поселенців. Власне, це вже не тільки нові поселенці, але також їхні діти та внуки, що народилися на цій багатій землі, прив'язалися до неї і полюбили сибірське роздолля.

Гостинно зустрічає далекосхідня українська громада братів-галичан. І оця спорідненість, оця щира соборність, свідомість того, що куди б не занесла доля українця — він завжди лишається братом і другом українця з інших земель — є домінуючою думкою автора, яку він проводить через увесь свій твір.

Та й від цілого твору В. Несторовича віє щирістю і правдивістю. Він не робить зі свого героя якоїсь надзвичайної людини, лицаря без страху і закиду. Юліян Рухлинський — звичайна собі молода людина, і ніщо людське йому не чуже: і війни він боїться, і вмирати йому не хочеться, і до жіночої статі він не байдужий. І може саме тому роман-репортаж читається з неслабнучим інтересом — бо він висвітлює життя таким, яким воно є.

В українській белетристичній літературі написано зовсім мало про українців на Зеленому Клину. Злегка заторкнув цю тему хіба Іван Багряний у своїх „Тигроловах”. Натомість твір В. Несторовича, побудований на фактах, на власному досвіді й спостереженнях, є ніби новою ланкою в ланцюгу, що в'яже українців в усьому світі в одну цілість, яка зветься нацією.

Завдяки добрій мові, вправному перу роман-репортаж „Серця і буревії” читається з приємністю і користю.

А. Коссовська

ГЛИНЧАК РОЗГРОМИВ КУРТЯКА

У 4-му числі львівського місячника „Жовтень” Василь Глинчак піддає жорстокій критиці молодого письменника Є. Куртяка за його останню повість „Буг іскрить хвилями” (В-во „Молодь”, Київ, 1964 р.). Тон його критичної розправи можна збагнути от хоч би з такого уступу: „В арсеналі складної класифікаційної системи є така оцінка: нижче критики. Рецензенти здебільшого обминають мовчанкою позначені нею твори: найважче доводити очевидне. І все ж не завадить часом поговорити й про них”.

„Буг іскрить хвилями” — не перша книжка Є. Куртяка: до його літературного доробку належать ще повість „Світла доля твоя” і роман „Віхола”. Є. Куртяк — типовий соцреалістичний письменник з вельми обмеженим талантом, сумлінний виконавець партійних вказівок без того політичного нюху, який забезпечує советським літераторам блискучу кар'єру. В своїй останній повісті він вочевидь перестався, передав куті меду на догоду своїм хазяям. І ось такий хоч би опис передвоєнного побуту селянської родини на землях Західньої України вразив своєю, м'яко кажучи неправдивістю, навіть советського критика:

„Було... Голими очима-закутками, як голдна вовчиця, світила їхня халупка. Хоч гинь — нічого нема. Єдиного пса забили й з'їли... Го-го, який то вона варила смачний розсіл! Облизувались, мов котята після полудника. На

вечерю вода. З сивою сіллю. Аби в животі не буркотіло..."

А ще більше обурило советського критика, як то представляє Є. Куртяк комсомольських активістів сучасного західноукраїнського села.

Мирославу Житняк, головний персонаж повісти, що по закінченні середньої школи добровільно залишилась працювати в колгоспі і вчиться заочно в сільськогосподарському інституті, призначають бригадним агрономом. Завзята комсомолка, вона зводить бій з усім „негативним, відсталим”. В результаті конфлікт за конфліктом — з колгоспниками, з ланковими, з секретарем райкому, з трактористом... „Невже вона раніше не чула, не бачила і не мала язика? — дивується рецензент Глинчак, ніби не знає, що це в колгоспі з його системою наганячів і кріпаків річ звичайна, коли з задурманеної комсомолом дівчини чи хлопця роблять „начальство”.

Особливо обурюють Глинчака деякі записи в щоденнику, що його веде Мирослава. Ось хоч би такий запис після комсомольських зборів:

„Ольга Кантор сяє — її вибрали заступником секретаря комітету. Зіновій Бойко після зборів заявив: — Радію, що мене нікуди не обрали. Подумаєш, велике щастя — ходити в начальстві! — Не вірю йому. Він пихатий і любить, щоб його слухали, захоплювались ним. Йому дуже хотілось бути членом комітету. А каже неправду”.

Рецензент Глинчак моралізує:

„Бачите, на комсомольські збори це дівчино дивиться як на розподіл портфелів, як на боротьбу амбіцій. А скільки неприязни й кусливости в отому „не вірю”! І згодом ця риса проступить ще відвертіше. Старому Прошинові Мирослава згодом кине: „Добре, Ти-

мофію Павловичу. Я мовчу. Ми цю розмову ще продовжимо. Ну, скажімо, в один прекрасний день на партійних зборах. В один прекрасний день вас ще розкусять, до вас доберуться”. Звідки у вчорашньої школярки замашки бувалого шантажиста?”

Звідки? — питає рецензент. Та невже ж він не знає? — З культу особи Леніна. З культу особи Сталіна, а потім Хрущова. З усієї советської системи, що не може існувати без культу, брехні, шантажу і насильства.

Ось Мирослава по довгих роках розлуки зустрілася з батьком. Він, що за німців був поліцаєм, вийшов з тюрми. Дівчина, побачивши його, мовчки повернулася і пішла геть. Рецензентові це також не подобається: він хоче, щоб зустріч відбулася в дусі облудного „соціалістичного гуманізму”, з відповідною в дусі післясталінського періоду мораллю. А як то був без насправді з тими колишніми поліцаями, не кажучи про колишніх упівців і підпільників — то вже справа не белетристики, а КГБ.

Як недотепний анекдот звучить у Куртяковій повісті така, наприклад, фраза: „Працювала так, начебто доглядала не колгоспних корів, а своїх дітей”.

Є. Куртяк написав свою недолугу повість згідно з усіма приписами соцреалізму. Але він — молодий і недосвідчений — явно переборщив, а подекуди й відстав від вимог партійної лінії. У куволь прісної води натуралізму з газетно-схолястичним піском — як назвав його повість рецензент, — не додав він модного тепер в советській літературі „соціалістичного гуманізму” і психологізму осовітщеного Достоевського. Його книжка залізнила на пару років.

В. С-ко

СКЛАДАЙТЕ НА ПРЕС-ФОНД ВІСНИКА!

Ворог розуміє, що самим фізичним знищенням не зламати йому української революції, українського націоналізму. Тому він докладає всіх зусиль, щоб заатакувати самі джерела й головні внутрішні підпори його міці, намагається конечно нищити саму ідею українського націоналізму.

СТЕПАН БАНДЕРА

З ПІДПІЛЬНОГО СХОДУ, З СЕРДЕЦЬ, СПРАГНЕНИХ СПРАВЕДЛИВОСТІ, ВОЛІ, ВІРИ УКРАЇНСЬКОГО Й ІНШИХ НАРОДІВ ВИРОСТАЄ НОВИЙ СВІТ ВЛАГОРОДНОЇ ІДЕЇ, ДОБРА, ПРАВДИ.

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО

ТИЖДЕНЬ ПОНЕВОЛЕНИХ НАЦІЙ, 1965

ПРОКЛЯМАЦІЯ ПРЕЗИДЕНТА Л. Б. ДЖАНСОНА

З уваги на те, що світська резолюція, апробована 17-го липня 1959 (73 Стат. 212) уповноважує і закликає Президента З'єднаних Держав Америки видавати кожного року проклямацію, призначаючи третій тиждень липня як „Тиждень Поневолених Націй” аж до часу, як воля і незалежність будуть досягнені для всіх поневолених націй світу; і

з уваги на те, що всі люди прагнуть до волі і незалежності; і

з уваги на те, що всі основні права, на жаль, обмежені або нездійснені в багатьох обширах світу; і

з уваги на те, що З'єднані Держави Америки мають постійне зобов'язання щодо незалежності, особистої волі та людської гідності; і

з уваги на те, що основною ціллю та інтенцією уряду і народу З'єднаних Держав Америки залишається визнавати і заохочувати творчі акції, які сприяють ростові й розвиткові національної незалежності та людської волі;

Тому, отже, я, Ліндон Б. Джансон, Президент З'єднаних Держав Америки, оцим проголошую тиждень, який починається 18-го липня 1965 року, як Тиждень Поневолених Націй.

Я запрошую наряд З'єднаних Держав Америки відзначити цей тиждень відповідними церемоніями й діяльністю, і я закликаю його поновити відданість спра-

ведливим аспіраціям всіх народів до національної незалежності та людської волі.

На доказ цього я ставлю свій підпис і наказую прибити печать З'єднаних Держав Америки.

Дано у місті Вашингтоні цього 2-го липня в році від народження Христа тисяча дев'ятсот шістдесят п'ятому, а від дня проголошення Незалежності З'єднаних Держав Америки сто вісімдесят дев'ятому, Ліндон Б. Джансон, Підписано Президентом. — Дін Раск, Державний Секретар.

**

З багатьох міст наспіли повідомлення про урочисте відзначення Тижня Поневолених Націй, в яких Відділи ООЧСУ грали передову роль. Губернатори поодиноких стейтів і посадники цілого ряду міст, ідучи за прикладом Президента Джансона, видали подібні проклямації з цієї нагоди. З доручення Владика Української Католицької і Православної Церков відправлено Богослуження в інтенції українського народу.

В п'ятницю 23 липня Американські Приятелі АБН влаштували спеціальну церемонію в Нью-Йорку, в готелі „Коммодор”: пресову конференцію з головою АБН Ярославом Стецьком, а ввечері того ж дня — прийняття бенкету, на якому п. Я. Стецько виголосив головну промову. Промовляли також конгресмени Галперн, Фарбетайн та ін.

МАНІФЕСТАЦІЯ - ЗУСТРІЧ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ І АМЕРИКИ

27-го червня ц. р. понад 10 тисяч українців з Канади і ЗДА прибули на 16-ту Зустріч-Здвиг на сумівській оселі „Веселка” біля Актона, Онтаріо, щоб заманіфестувати свою єдність з українським народом на Батьківщині і вшанувати пам'ять командира, ген.-хор. Тараса Чупринки, під проводом якого УПА вела боротьбу проти червоного московського і брунатного німецького окупантів України. Здвиг проходив під гаслом: „Україна бореться і переможе!”

Польову Службу Божу відправили о. М. Цурковський, о. Я. Бенеш і о. Л. Куссий. Проповідь на тему служби Божої й народові виголосив о. М. Цурковський.

Політична програма Здвигу розпочалась піднесенням канадійського та українського прапорів і дефілядою соток молоді ЮСУМ. У президії на трибуні зайняли місця: голова ЦК АБН Ярослава Стецько, представник канадійського уряду М. Шарп, голова ГУ ЛВУ д-р Р. Малащук, представник управи м. Торонта п-ні М. Кембел, представник парламенту К. Гарріс, представник ГУ ООЧСУ ред. І. Віліньський, проф. М. Андрухів, д-р Б. Стебельський, мгр М. Дужий, голова ГУ СУМА Л. Фугала, представник ЦК СУМ мгр С. Гаповський, д-р І. Подригули, голова ГУ ОЖ ЛВУ п-ні М. Солонинка, голова ПАВНА д-р Н. Процик, інж. М. Кравців, д-р П. Шкурат, ред. І. Варанця, дир. І. Войко, мгр М. Сошовський та ін.

Маніфестацію відкрив голова ГУ ЛВУ д-р Р. Малащук, підкресливши необхідність української єдності у вільному світі дати найбільшу допомогу народові в Україні у його боротьбі за визволення.

Міністер торгівлі М. Шарп, передавши привіт від Уряду Канади, заявив: „Сьогодні ви вшановуєте пам'ять ген. Шухевича-Чупринки, який згинув 5 березня 1950 року. Я, як канадич шотландського походження, не можу бути учасником вашої історії, але я приєднуюсь до вас як людина, щоб вшанувати чемпіона свободи”. Своєю промовою закінчив він ствердженням, що свобода неподільна, і справжньої свободи в світі не буде, аж поки всі народи не стануть вільними.

Промову голови ЦК АБН Ярослава Стецька прийняли прослухали з великою увагою, перериваючи її голосними оплесками. Політика коєкзистенції, — казав Я. Стецько, — це розклад вільного світу і периферійні громадські війни, корені Москві, як В'єтнам, Куба, Ляос, Берлін, Африка, Латинська Америка і т. д. Політика співіснування — це замордування сл. п. Степана Бандери, убивання людей на мурах ганьби в Берліні, диверсії у різних пунктах світу, замордування прихильника співіснування президента Кеннеді, заколоти, керовані Москвою в Італії, Чіле, Венесуелі, Занзібарі, бомби в Квімої. „Культобмін” — теж у пляні співіснування і знаходить своє віддзеркалення й на україн-

СТРАШНИЙ СОН

(Гумореска)

Нікіта Хрущов прокинувся в пригніженому настрої. Прислизся йому страшний сон, ніби сидить він у Кремлі в тому самому, добре знайомому кабінеті, а наспроти за столом розташований з люлькою в зубах Сталін і мовчки дивиться на нього, прискаливши ліве око.

— Ти що там про мене, сузгий сину, говориш на 20-му партійному з'їзді? Га? — запитав Сталін по довгій мовчанці і настовбуржив вуса.

— Я... я, дорогий Йосифе Вісаріоновичу, я... завжди... — позав Хрущов і проснувся, мокрий від холодного поту.

Ранок був ясний, теплий і на гілці за вікном весело цвірінкав московський горобець.

„От паскуда! — подумав Хрущов. — Ще й цвірінкає...”

З сусідньої кімнати вийшла Ніна Петровна.

— Нікіто, дзвонив до тебе Брежнев. Казав, щоб на 12-ту годину прийшов до Кремля. Що б це могло означати?

„Сон в руку!” — подумав Хрущов і, зідхаючи, заходився натягати штани.

**

Брежнева застав Хрущов у тому самому ка-

~~~~~
ському відтинку. Його мета, — зламати безкомпромісову поставу української політичної еміграції супроти Москви через нав'язання контактів з висланцями її агентури в Києві.

Численні привіти прислали: представники міст Торонто і Актону, представники прем'єра Дж. Робарта і міністра Дж. Яремка, кол. посол Стінсон і ін. На закінчення говорив голова Головної Управи СУМА, кол. старшина УПА Лев Футала. У воляцькому стилі доповідач закликав українську громаду посилити нашу діяльність у вільному світі, щоб дати поневоленням братам найбільш ефективну допомогу і не допускати ворожої агентури у наші ряди.

У мистецькій частині, якою проводив Вол. Довганюк, виступали: дівочий хор ЮСУМ Торонто „Лісова Пісня” під диригентурою С. Гарасовського, жіночий хор ОЖ ЛВУ „Чайка” із своїм диригентом Л. Яблонським, ансамбль бандуристок з Детройту під керівництвом П. Потапенка і чоловічий хор СУМ „Прометей” під дир. В. Кардаша. Присмне враження справила групова рецитація „Вершники волі” пера О. Павлова в постанові В. Довганюка на тлі хорového співу. Бадьорим завершенням було „Вставай, Україно” у виконанні хорів „Прометей” і „Чайка”.

Могутнім „Ще не вмерла” закінчено цю величну національну маніфестацію.

бінеті, де уві сні багив Сталіна. Брежнев щось писав і на „добридень товаришу” — лише кивнув головою.

Нікіта Сергеевич сів у кутку на стілець, позіхнув, погухався в погиллиці і подумав: „Аж ось тепер буде тобі, Микито, крапка!” Сонячний зайчик стрибнув на його лисину.

Брежнев скінчив писати, витягнув з кишені папку „кемелс”, що йому презентував Громико, не кваплячись закурих і звернувся до Хрущова з такими словами:

— Громадянине Хрущов! Своєю коекзистенцією з Заходом ти посварив Советський Союз з братнім Китаєм. Мао Тсе-тунг у своїх виступах проти ЦК КПСС переходить усякі межі партійної пристойності. Він, як тобі відомо, розламав єдиний комуністичний фронт і вже добирається до нашої рідної партії. Що ти можеш з цього приводу сказати?

— Товаришу Брежнев! — засовався Хрущов на стільці. — Так то ж не я, то Ленін придумав... І ви, дорогий товаришу, забуваєте, яких успіхів завдяки коекзистенції добилися ми в Англії, Франції, Італії. Ми...

— До дідька Англію, до дідька Францію та Італію! — ударив Брежнев кулаком по столі. — Що нам з де Голля і Ненні, ти як там того президента, коли ж Мао...

— ... Яких величезних успіхів, товаришу Брежнев, добилися ми в Америці! Ліберальні професори і студенти... — продовжував Хрущов непевним голосом.

— До гортового батька всіх тих ліберальних йолопів, які самі не знають, зого хозуть!

— Товаришу Брежнев, — схопився Хрущов на рівні ноги, і сонячний зайчик злетів з його лисини, — ви забуваєте, що коекзистенцією ми живцем розколюємо цілий світ, розкололи навіть українську політичну еміграцію.

— Українську-у? ... Політичну? ... — перепитав здивовано Брежнев.

— Йй-бо розкололи, товаришу перший секретар Центрального Комітету! Ну, як і не зовсім, то дещо таки відкололи. Хіба ж ви не читали в „Радянській Україні” про тих українських емігрантів в Нью Йорку, що ото мости буду-

ють... що цілувалися з Катюшею Колосовою. Вони кажуть, що хозуть дружити з нами...

Брежнев на це нічого не сказав. А просидівши з тієї години в глибокій задумі, підвіся з-за столу, підійшов до Хрущова і промовив зворушеним голосом:

— Хоз і богопротивна в тебе морда, Нікіто Сергесиз, дай же я тебе поцілюю! Тепер залляй додому і сти спокійно: ми тебе колить може й реабілітуємо.

**

Вдома Ніна Петровна, заступниця Хрущова вареною кукурудзою, казала:

— Я вже напевно знаю, якщо проти п'ятниці щось страшне насниться, то вже обов'язково вийде на добре.

Архілох

З ЖИТТЯ ВІДДІЛІВ

ПОКЛІН ГЕРОЯМ В АМСТЕРДАМІ, Н. Й.

З ініціативи 15-го Відділу ООЧСУ 23-го травня ц. р. українська молодь в Амстердамі віддала пошану світлими тінням героїв України.

Того ж дня по полудні в українській католицькій церкві св. о. Ніколая відправив панахиду за впадшими героями о. Лев Ліщинський. Почесну стійку тримали пластуни в одностроях.

На тлі символічної могили, серед зелені, виднів безрезовий хрест, який нагадував безчисленні позаорю-

вані могили героїв, що віддали своє життя в обороні Батьківщини. Ми знаємо добре, що ворог понищив ці могили, але знаємо також, що наш народ, в почутті глибокої пошани і любові, в часі Зелених Свят потайки відвідує святі місця, щоб поклонитись тіням своїх братів, синів і батьків.

В неділю о год. 4.30 відбулась Академія, започаткована американським гимном, що його відіграла на фортепіані юначка Леся Пащак. Вступне слово виголосив голова Відділу ООЧСУ інж. Мирон Свідерський. На його заклик всі присутні вставанням з місць і однохвилинною мовчанкою віддали поклін чотирьом поляглим Провідникам визвольних змагань України. Далі програму проводив старший юнак М. Варшона. Гурток найменшої молоді в національних одностроях зложив вінці на символічній могилі.

Гурток шкільної молоді — Ірка Зенич, М. Варшона, М. Свідерська і В. Кривулич — виконав збірну деклямацію „Молитва за поляглих героїв”.

Коротку, змістовну доповідь в англійській мові виголосив градуант середньої школи Володимир Барабаш. В'язанку маршів та дуєт на фортепіані виконали Леся Пащак та Стефа Когут.

Далі в програмі була збірна рецитація: „Молитва повстанця”, що її виконав гурт старшої молоді — М. Варшона, М. Теліга, Леся Пащак, О. Дулиш, М. Римарук, І. Римарук, М. Шпайка, С. Федаш, В. Барабаш, С. Когут, М. Мельник, Ф. Шуплат, М. Зенич, В. Ільницький, М. Бабала та П. Федаш. З черги Леся Пащак відіграла форт-сольо „Ви жертвою впали”.

Академію закінчено відспіванням українського національного гимну.

О. П.

КОЛЯДА НА ВИЗВОЛЬНИЙ ФОНД 1964

ВАШИНГТОН, Д. С.

Збіркова листа ч. 391. Збірщик п. В. Ю. Мавський.
По \$ 5.00 — д-р Михайло Кушнір, о. Ю. Гулей, В. Ю. Мавський.

По \$ 2.00 — о. Т. Данусяр.

По \$ 1.00 — М. Курицький, М. Конюховський, Т. Вень, І. Сенів, Т. Кічоровська, проф. П. Оришкевич, П. Винник, д-р Р. Барановський, І. Малиновський, М. Данкевич, М. Гурч, О. Вень, П. Задорецький, І. Ярмула, П. Гричанюк, д-р Е. Гіль, К. Гіль, д-р В. Сьокало, В. Наконечний, Амілія Орлянд, В. Максимюк, В. Сімянцев, М. Криворук, Н. Мандрич, В. Підпалій, І. Масник.

Збіркова листа ч. 392. Збірщик п. С. Слота.

По \$ 5.00 — С. Слота.

ППо \$ 1.00 — А. Слота.

Збіркова листа ч. 393. Збірщик п. Т. Царик.

По \$ 5.00 — Т. Царик, В. Скасків.

Збіркова листа ч. 396. Збірщик п. В. Ю. Мавський.

По \$ 2.00 — д-р Я. Гелета, О. Занюк, Ю. Копко, С. Рапавий.

По \$ 1.00 — М. Целюх, Р. Білинський, І. Вітковицький, М. Ставничий, Н. Пилипець, М. Залудька, А. Максимюк, П. Круль, В. Андрюк, Б. Семців, Р. Мелех, Ю. Філіпов, В. Околіта, О. Сорока, І. Галич, О. Лапченко, П. Одарченко.

МІННЕАПОЛІС

Збіркова листа ч. 411. Збірщик Василь Микуляк.

По \$ 5.00 — Петришак Тадей, Хабін Д., Яблонський, Павляшин С., Фішер, Марців, д-р Остап, Тринька С., Артам І., Сас В., Загородний А., Нюкифорчук Ю.

По \$ 3.00 — Амрозьяк В., Павляшин М., Гнатів А.

По \$ 2.00 — Сиг'єрич А., Цюропайлович, Малицький, Сиг'єрич В.

По \$ 1.00 — Пакуляк, Піхо А., Стець М.

Збіркова листа ч. 412-414.

По \$ 20.00 — Василь Крамарчук.

По \$ 10.00 — Микита Муха.

По \$ 6.00 — Юрко Вдовичин.

По \$ 5.00 — Мирон Крамарчук, Осип Колодницький, Евген Човган, Григорій Литвин, Олекса Крамарчук, Степан Ковальчук, Стах Яворський, Василь Домбровський, Глярій Папіж, Василь Кміть, Михайло Яворський, Василь стар. Микуляк, Ярослав Карпак, Петро Королевич, Теодор Федоришин, Володимир Лісович.

По \$ 4.00 — Йосиф Гоцук.

По \$ 3.00 — Петро Киця, Михайло Гунчак, Михайло Чмирич.

По \$ 2.00 — Мирон Киця, Ярослав Абрамчук, Я. Бущак, Андрій Чіхрай.

Збіркова листа ч. 413. Збірщик В. Микуляк.

По \$ 15.00 — Козак М.
По \$ 10.00 — Чіхрай К.
По \$ 5.00 — Давидович Й., Дмитришин О., Мізик П.,
Вакіряк І., Пишко П., Машталір І., Ванаш П., Моцьо
В., Сміт С., Микуляк В.

По \$ 4.00 — Вовчак С., Дешамт Л.
По \$ 3.00 — Яворський П., Павлишин М., Руден-
ський М., Кравець П.

По \$ 2.00 — Гавриш П., Татарин Д., Квасний П.
Збіркова листа ч. 415. Збірщик Микуляк В.
По \$ 10.00 — Смулка Р.
По \$ 5.00 — Іванок М., Сольчаник К., Вовчик М.,
Мандибур Д., Свінцицький М., Карпак Є., Крамарчук
В., Гусак Д., Підгайний Г.

По \$ 4.00 — Дудинський Д., Вавелко Г.
По \$ 3.00 — Таратула І., Крамарчук Г., Гаврилук Т.,
Давиденко П., Івкевич Д., Карпак-Венцаль О.

По \$ 2.00 — Галій В., Колодницький І., Радієвський
Д.

Збіркова листа ч. 416. Збірщик Микуляк В.
По \$ 10.00 — Іваськевич М.
По \$ 3.00 — о. Дорош Л., о. Леськів П., Вучек О., Ко-
ляса, Заставний М., Солонинка М., Остапюк.

По \$ 2.00 — Кучварський, Остапович Р., Павли-
шин В.
По \$ 1.00 — проф. Ставничий Р.

Збіркова листа ч. 417.
По \$ 10.00 — Дорошак І., Кухарський О.
По \$ 5.00 — Ленчук Д., Покотило О., Амброзак М.,
Дорошак В., Гносвий А., Бреславець П., Кухарський.
По \$ 3.00 — о. Левицький, Гносвий М.
По \$ 2.00 — Гайнус Г.

АЛЛЕНТАВН, ПА.

Збіркова листа ч. 421. Збірщики: п. М. Путько і п. І.
Федорак.

По \$ 10.00 — „Джип Стар“, „Вебер Фюнерал Гол“,
д-р І. Мончак.

По \$ 5.00 — М. Путько, І. Федорак, М. Юричко, Ф.
Сулим.

По \$ 3.00 — І. Ковальський, С. Когут, Р. Олещук, М.
Баранчак, І. Зазворський, Подоба.

По \$ 2.00 — П. Горбовий, В. Мотрук, М. Голич, Д.
Паращак, М. Тарнавська, В. Гобуш, В. Огородник, Ю.
Мотрук, О. Лепета, С. Голод, В. Кузьмяк, В. Поптик,
Т. Чубенко.

По \$ 1.50 — І. Драбик.
По \$ 1.00 — М. Юрчак, І. Павлюк, К. Сидор, П. Мо-
трук, П. Костик, І. Шутак, А. Гелитканич, Г. Вогуш,
М. Лисиканич, М. Левицький, Е. Струк, М. Орищак, А.
Пінчук.

Збіркова листа ч. 422. Збірщики: п. Д. Гудз і п. С.
Муха.

По \$ 5.00 — С. Муха, Д. Гудз.
По \$ 3.00 — І. Чаплинський.
По \$ 2.00 — В. Паращак, І. Ядловський, М. Процак,
І. Фар, д-р Солон.
По \$ 1.00 — А. Маркович, І. Вокрин.

Збіркова листа ч. 423. Збірщики: п. М. Іванів і п. І.
Стасів.

По \$ 5.00 — І. Стасів, М. Іванів, О. Проць, І. Козак,
І. Швець.

По \$ 3.00 — С. Кацалир, І. Продак.
По \$ 2.00 — В. Велзецький, М. Велзецький, С. Пе-
тровський, Я. Зінченко, О. Проць, М. Пукишин, І. Ти-
щенко.

Збіркова листа ч. 424. Збірщики: п. І. Морковчук і п.
І. Ганич.

По \$ 5.00 — І. Морковчук, І. Ганич, д-р Л. Едінгер.
По \$ 3.00 — А. Войцікевич, М. Хомка.
По \$ 2.00 — О. Мотузко, В. Перун, І. Кулик, В. Ро-
манишин, М. Качмар, І. Вус, П. Кривоніс, М. Воцько.

БОФАЛО, Н. Й.

Збіркові листи від ч. 436 до 442 і від ч. 444 до 455.
Збірщики: Горбачук Іван, Гудимак Юрій, Середюк Ва-
силь, Чучман Юрій, Луковський Євген, Петрівський
Володимир, Крупа Дмитро, Горганюк Степан, Потоць-
кий Петро, Михаськів Тадей, Вільчинський Василь.

По \$ 250.00 — Організації Визвольного Фронту міста
Бофало.

По \$ 25.00 — Білий Грегори, д-р Нестор Процик, Лу-
ковський Євген.

По \$ 15.00 — Кочут Йосиф, Перцак Петро.

По \$ 10.00 — Бутрин Петро, д-р Мосійчук Іван, Сло-
тюк Ольга, Яремко Дмитро, Михальчук Володимир,
Макогон Михайло, Шарван Василь, Жаборинський
Олександр, Гладун Степан, Мороз Богдан, Бендина
Петро, д-р Грецишин Мирослав, Беднарик Микола, д-р
Топольницький Роман, Романишин Євген.

По \$ 8.00 — Осадчук М.

По \$ 6.00 — Гальо Михайло.

По \$ 5.00 — Данилюк Володимир, Тиховський Петро,
Баранюк Петро, Джек Дмитро, Хомяк Олесь, Кісіль
Мері, Шлапак Роман, Тиховський Володимир, Пітолай
Дмитро, Гомен Джан, Скробала Микола, Огородник
Еміль, Пономаренко М., Чинчик Іван, Морозевич М.,
Сенів Іван, Видиш Верта, Іскало Федір, Іскало Іван,
Шнишка Степан, Павлишин В., Ганипсяк Осип, Пікас
Іван, Пікас Михайло, Блиндоногий Михайло, Васараб,
д-р Парфанович, Вороняк Іван, Войчак Юрко, Панчи-
шин Михайло, Грещук Юрко, Жукевич Осип, Терebas
Михайло, Слободян Іван, Мацьків Дмитро, Маланчук
Іван, Данчак М., Галаш Владислав, Ковалик Петро,
Демків Володимир, Левицький Василь, Остапчук Пе-
тро, Шерей Іван, Данило Михайло, Петрович Михай-
ло, Івахів Михайло, Юрків Михайло, Чучман Юрій, Го-
ловатий Любомир, Завадівський М., Бронницький М.,
Бурак Микола, Кордупель Іван, Рожик Григорій, Мо-
зак Петро, Потоцький Петро, Войко Степан, Саган Зе-
нон, Гузар Михайло, Лисак Михайло, Завадівський Да-
нило, Борачок Маріян, Паліш Олена, Крупа Дмитро,
Петришин Андрій, Плотниця Пилип, Михаськів Тадей,
Коцай Михайло, Дашкевич Іван, Федик Л., Петрів-
ський Володимир, Дроздовський Іван, Вельмеґа Ми-
хайло, Юрчишин В., Горганюк Степан, Зелінський
Онуфрій, Квасницький Сергій, Пристайко Василь, До-
рожак, Ковалик Василь, Гудимак Юрій, Купчак Іван.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ПИРЕ СПАСИБІ!

(Продовження збірки в наступному числі)